CATONIS DISTICHA DE MORIBUS.

Cum Scholiis DES. ERASMI ROTERODAMI.

Adjecta sunt

Dicta Græca Sapientum, interprete Erasmo Roterodamo.
Eadem per Ausonium, cum Erasmi doctissima enarratione.
Mimi Publiani ex ejusdem Erasmi restitutione, cúmque Scholiis ejusdem.
Isocratis ad Demonicum Oratio Parænetica, longè ad juventutis mores ritè formandos utilissima.

Majori quàm hactenus curâ, diligentiáque excusa.

CANTABRIGIÆ,
Ex Officina *Joan. Hayes*, Celeberrimæ Academiæ Typographi. 1676.

LIBELLUS ELEGANTISSIMUS qui inſcribitur *Cato* de præceptis vitæ communis *Eraſmo* Roterodamo Caſtigatore & interprete.

Præfatio cum breviſſimis præceptis.

CUm animadverterem quàm plurimos homines graviter errare in via morum, ſuccurrendum & conſulendum eorum opinioni fore exiſtimavi, maximè ut glorioſè viverent, & honorem contingerent. Nunc te, fili chariſſime, docebo, quo pacto mores animi tui componas. Igitur præcepta mea ita legas, ut intelligas: Legere enim & non intelligere, negligere eſt.

Itaque, *Deo ſupplica, parentes ama.*

Prima pietas eſt in Deum; proxima in parentes.

Cognatos cole.

Tertia in reliquos cognatos. Supplicamus Deo ſacrificiis. Amamus parentes, dum obſervamus & obſequimur. Colimus cognatos officiis & conſuetudine vitæ.

Magiſtrum metue.

Olim dabatur Ingenuis pueris Pædagogus, quem verebantur, nunc Magiſtrum vocant. Et animadverte verborum proprietatem. Deo ſupplicandum eſt: Parentes amandi: Cognati colendi: Magiſter metuendus.

Datum ſerva.

Quod tuæ creditum eſt fidei id ſerva veluti depoſitum.

Foro te para.

Id eſt, his artibus te exerceas, ut poſſis in foro verſari, hoc eſt in cauſis agendis. Nam hic olim erat primus gradus ad honores ſummos. Legi in quibuſdam vetuſtiſſimis codicibus *(foro para)* id eſt accomoda te rebus præſentibus, quemadmodum dicimus *(uti foro.)* Cum hoc interpretamento conſentit Græcus *Planudes*; neque

dubium eſt quin hæc ſit germana lectio.

Cum bonis ambula.

Cum optimis habeto conſuetudinem. Nam primùm talem te judicabunt, cum qualibus conſpexerint te conſuetudinem agere, deinde bonorum victu reddêris melior. *Ad conſilium nè accesſeris, antequam voceris.*

Nè ingeras teipſum alienis negotiis, ſed accerſitus accedas.

Mundus eſto.

Id eſt, neque ſordidus, neque luxurioſus, ſed elegantî munditie.

Salura libenter.

Conciliat enim ea comitas & affabilitas multorum benevolentiam, & alit partam.

Majori cede.

Id eſt, noli certare cum potentioribus.

Minori parce.

Id eſt, noli ſævire in eos qui ſunt te inferiores, ſed illis concede nonnihil.

Rem tuam cuſtodi.

Nè profundas temere facultates tuas, nè vel turpiter egeas, vel turpiùs rem pares.

Verecundiam ſerva.

Id eſt, ſerva te incontaminatum ac purum ab inquinamentis libidinum: Caſtum enim verecundum dicitur: eſt autem ætatis flos his periculis obnoxius.

Diligentiam adhibe.

Cura in omni re plurimùm valet. Negligentia ſemper comitem habet infelicitatem.

Libros lege.

Nam ex his citò diſcitur, quod longo vitæ uſu vix aſſequi queas.

Quod legeris memento.

Nam quidam onerant ſe lectione, alia ſuper alia ingerentes, neque quicquam inſculpunt memoriæ.

Familiam cura.

Domeſtica negotia tibi curanda ſunt, non aliena.

Blandus eſto.

Id

Id eſt, comis in congreſſu.

Iraſci abs re noli.

Nè ſis moroſus. Nam omnino non commoveri, ſtipitis eſt potiùs quam hominis.

Neminem irriſeris.

Eſt enim argumentum arrogantis ſtultitiæ. Vel,

Miſerum nè irriſeris.

Sic enim quidam codices habent, hoc eſt, animi vitia rideri merentur, calamitas miſericordiam meretur potiùs quàm riſum.

Mutuum dato. Cui des videto.

Eſt quidem aliquando danda pecunia mutuò, ſed non quibuſlibet, ſed reddituris bonâ fide, ſed dignis officio, denique iis quibus non graveris & dono dare.

Judicio adeſto.

Adſunt advocati: & id olim erat officium præcipuum in amicos, adeſſe judiciis.

Convivare raró.

Sæpius vocare ad convivium, exhaurit ſubſtantiam, ſæpius ire ad convivium, ſordidum eſt: at rariùs utrumque facere humanitatis eſt.

Quod ſatis eſt dormi.

Hoc eſt non ad voluptatem, ſed ad neceſſitatem naturæ.

Jusjurandum ſerva.

Non eſt temere jurandum: quod autem jurâris, præſtandum eſt, niſi ſcelus ſit quòd jurâris.

Vino tempera.

Eſto moderatus in vino; vel abſtine à vino: nam adoleſcenti dare vinum eſt oleum igni addere.

Pugna pro patriâ.

Pugnandum eſt, non pro quavis re, ſed pro defenſione patriæ. Nam, canum more, mercede pugnare turpiſſimum eſt, & plùs quam gladiatorium.

Nihil temerè credideris.

Id eſt, nè facilis ſis ad credenda quævis quæ dicuntur.

Tu te conſule.

A teipſo pete conſilium, qui te tuáq; optimè nôſti. Aut

Tuto consule.

Id est, cave à consiliis periculosis,, tuta consilia sequere. Nam duplex est lectio.

Meretricem fuge. Literas disce.

Ætas enim prima studio literarum optimè coercetur à scortis.

Nihil mentiri debes.

Turpe in puero ingenuo omne mendacium.

Bonis benefacito.

Beneficia non sunt conferenda nisi in bonos: alioquì pereunt.

Maledicus nè esto.

Id est, à convitiis tempera, neq; carpas vitam alicujus.

Existimationem retine.

Bonam famam tuere, nè perdas. Perit enim facilè, at non facilè sarcietur.

Æquum judica.

Id est, non ad lucrum, aut ad gratiam: sed ad regulam æquitatis.

Parentes patientiâ vince.

Ferendi sunt parentes, etiam iniquiores.

Beneficii accepti memor esto.

Nam dati pulchrum est oblivisci: accepti verò meminisse decet.

Ad prætorium stato.

Multa enim discuntur in agendis causis.

Consultus esto.

Id est, calleas scientiam, & morem juris, ut possis amicis opitulari.

Utere virtute.

Non viribus neque dolo.

Iracundiam tempera.

Ante monuit non esse irascendum sine causâ: Nunc admonet justam etiam iram moderandam esse.

Trocho lude. Aleas fuge.

Trochus convenit pueris. Alea infamis erat, & apud Gentiles; nunc principium Christianorum lusus est, immò quo-

quorundam etiam ſacerdotum deliciæ.

Nihil ex arbitrio virium feceris.

Tyrannicum enim eſt reſpicere quantum poſſis, non quantum liceat.

Minorem te non contempſeris.

Nè faſtidias inferiorem te: quod eſt elati non cordati.

Aliena concupiſcere noli.

Eſto contentus tuis.

Conjugem ama.

Ut omnium fortunarum ſociam.

Liberos erudi

Filios caſtiga & inſtrue.

Patere legem, quam ipſe tuleris. (in alios.

Quam conditionem præſcribis aliis, eâdem utere ipſe

Pauca in convicio loquere.

Ut ſit aliis etiam loquendi locus.

Illud ſtude, quod uſtum eſt.

Quod turpe factu eſt, id nè affectes.

Amorem libenter ferto

Odium omnibus modis fugiendum eſt: amor amplectendus. Etiamſi quis parùm dignus eſt, qui redametur, tamen amari te patere.

Diſtichorum de Moribus. LIB. I.

Præfatio.

Dei cultus præcipuus. I.

SI Deus eſt animus, nobis ut carmina dicunt,
Hic tibi præcipuè ſit purâ mente colendus.

Vulgus exiſtimabat Deum placari victimis pecudum, rebúſque corporeis; verùm cùm Deus ipſe ſit animus, hoc eſt, mens, non corpus, & conſentaneum eſt ſimile gaudere ſimili; nimirum potiſſimùm colendus eſt puritate mentis. Quin & hodie vulgus Chriſtianorum corporeis quibuſdam ceremoniis colit Deum, cùm gratiſſimus cultus ſit animi pietas. Tales enim adoratores quærit Pater qui in ſpiritu adorent, cùm ipſe ſit ſpiritus. Nulla gratior pietas Divis quam ſi vitam illorum imiteris; hoc eſt

tolerantiam, manſuetudinem, caſtimoniam: atq; hæc animi ſunt. (*Animus eſt Deus.*) Fac quantum potes à corpore te abducas, & ad illum quantum potes accedas, & gratiſſimum immolaris ſacrificium. (*Purâ mente*) Nam vulgus lotis manibus ac pedibus, ad ſacrum accedebat. Tu mentem purga: hujus ſordes Deum offendunt, qui videt ea quæ ſunt in animo, non in corpore. (*Si Deus.*) Si hîc non dubitantis eſt, ſed ratiocinantis. (*ut carmina.*) Nam *Virg.* in ſexto *Æneid.* Deum ſpiritum & mentem vocat. (*Præcipue*) ut intelligas non damnari cultum corporalem, ſed hunc tamen nempe animi eſſe Deo gratiſſimum.

Somnolentia vitanda. II.

Plus vigila ſemper, nec ſomno deditus eſto:
Nam diuturna quies vitiis alimenta miniſtrat.

Sensus eſt, cùm vita vigilia ſit (juxta *Plinium*) cavendum eſt, nè maximam vitæ partem ſomno perdamus; præſertim cùm è ſomnolentia vitia multa naſcantur & corporis & animi.

Cohibenda lingua. III.

Virtutem primam eſſe puta, compeſcere linguam:
Proximus ille Deo qui ſcit ratione tacere.

Prima, id eſt, ſumma maximáque virtus eſt moderari linguam, nè quid temere loquaris: Deus enim, qui ſapientiſſimus eſt, rarò loquitur, & non niſi neceſſaria, cùm nihil non videat, nihil non intelligat. Itaque proximus eſt Deo, qui ſapienter & animi judicio novit tacere.

Sibi ipſi conveniendum eſt. IV.

Sperne repugnando tibi tu contrarius eſſe:
Convenit nulli, qui ſecum diſſidet ipſe.

Qui ſecum ipſe pugnat nec ſibi conſtat; huic cum aliis convenire non poteſt. Hoc eſt, qui moribus eſt inæqualibus, nec ullo certo vitæ inſtituto, is non eſt aptus ad aliorum conſuetudinem.

Nemo temere culpandus. V.

Si vitam inſpicias hominum, ſi denique mores,
Cùm culpent alios, nemo ſine crimine vivit.

Mortales aliorum notant vitia, ſua non vident: cum nullus

nullus vitiis careat, ſi quis propriam vitam ad mores proprios excutiat.

Utilitas div[illegible] anteponenda. VI.

Quæ nocitura tenes, qu[illegible]is ſint chara, relinque :
Utilitas opibus præponi tempore debet.

Aliquoties expedit in loco res chariſſimas abjicere, ſi periculum adferant, veluti gemmas, & aurum, quò vita ſit in tuto ; aut voluptates, quò valetudini conſulamus. Non enim voluptates ſpectari debent, ſed utilitas.

Mores pro tempore mutandi. VII.

Conſtans & lenis, ut res cunque expoſtulat, eſto :
Temporibus mores ſapiens ſine crimine mutat.

Pro tempore licet alios atque alios mores ſumere : ut modò gravis ſis, modò lenis, hoc eſt, placidus ac remiſſus pro re, próque loco. Vide num legendum ſit *levis* pro *lenis*, quod magis reſpondet ad *conſtans*. Ut ſit ſenſus aliquando perſiſtendum in ſententia, aliquando mutandum conſilium pro tempore. Porro verſus conſtabit, ſi legas : *Conſtans & levis, ut res cunq; expoſtulat, eſto.* Neq; dubitem affirmare hanc germanam eſſe lectionem.

Uxori non ſemper aſſentiendum. VIII.

Nil temere uxori de ſervis crede querenti :
Sæpe etenim mulier, quem conjux diligit, odit.

Illud uxoribus ferme peculiare eſt, ut maritos inſtigent in ſervos ; unde monet, nè temere fidem habeant hujuſmodi quærelis.

Inſtandum correctioni amici. IX.

Cùmq; moneo aliquem, nec ſe velit ipſe moneri ;
Si tibi ſit charus, noli deſiſtere cœptis.

Non ſatis eſt leviter admonere peccantem amicum : urgendus eſt, inſiſtendum eſt, ut vel improbitate vincas, ſi quid erit quod ad famam illius aut ſalutem pertineat.

Stulti verbis non vincuntur. X.

Contra verboſos noli contendere verbis :
Sermo datur cunctis, animi ſapientia paucis.

Si cum cordatis agas, non eſt opus multis verbis. Si cum ſtulto, fruſtrà contendis, propterea quòd ſtultitia verbe-

verbosissima sit.

Amicus sibi quisque. XI.

Dilige sic alios, ut sis tibi charus amicus.
Sic bonus esto bonis, nè te mala damna sequantur.

Sic amicis utere, ut ipse tibi sis proximus. Sic aliis benefac, ut tibi ipse nè noceas. In priori versu est venusta redditio similium, in *Dilige* & *Amicus*: In secundo contrariorum, in *Bonis* & *Mala*.

Rumores spargere vetitum. XII.

Rumores fuge, nè incipias novus author haberi:
Nam nulli tacuisse nocet, nocet esse locutum.

Nè quid in vulgo sparseris, propterea quòd rumor sæpenumero in ejus caput recidit, à quo profectus est. Si rumor nil habet periculi, tamen nihil nocet siluisse, si quid habet, nocet locutum esse.

Fides aliena non promittenda. XIII.

Rem tibi promissam certò promittere noli.
Rara fides ideo est, quia multi multa loquuntur.

Noli certè promittere quicquam, alieni promissi fiduciâ. Quod in te situm est, id præstare potes: alienam fidem præstare non potes. Et vulgus hominum, ad pollicendum facillimum, in præstando sæpe fallit.

Judex quisquis sui. XIV.

Cùm quis te laudat, judex tuus esse memento:
Plus aliis de te, quàm tu tibi credere noli.

Nè te ipsum æstimaveris aliorum laudatione, sed tuâ ipsius conscientiâ. Teipsum interroga qualis sis; & si animus tibi responderit tè longè alium esse, quàm hic aut ille te facit, magìs credere debes tibi ipsi, cui ipse notior es, quàm aliis.

Beneficiorum ratio. XV.

Officium alterius multis narrare memento.
Atque alii cùm tu beneseceris, ipse sileto.

Beneficii accepti meminisse oportet, obliviscì dati. Qui dat beneficium, ejus est dissimulare se dedisse, nè commemorando videatur exprobrare; ejus qui accipit est passim prædicare, nè videatur ingratus & immemor.

Senis

Senio bene geſta referenda. XVI.

Multorum dum facta ſenex & dicta recenſes,
Fac tibi ſuccurrant juvenis quæ feceris ipſe.

Senes qui multa viderunt & audierunt, multorum dicta factáque ſolent referre. Sed curandum eſt, ut ità nos geramus in juventute, ut in ſenectute ſuccurrat nobis, non ſolùm quid alii rectè dixerint ac fecerint, verùm etiam quid nos ipſi.

Suſpicionis labes. XVII.

Nè cures ſi quis tacito ſermone loquatur :
Conſcius ipſe ſibi, de ſe putat omnia dici.

Cùm videris quoſdam inter ſe ſecretò colloqui, non ſtatim ſuſpicéris eos malè de te loqui. Nam id ſignum eſt hominis mali ſibi conſcii.

In proſperis, de adverſis cogitandum. XVIII.

Cùm fueris felix, quæ ſunt adverſa cavcto :
Non eadem curſu reſpondent ultima primis.

In rebus ſecundis, nè quid accidat adverſi cavendum eſt : ſolet enim fortuna ſæpiùs verti in adverſam, & lætis initiis addere triſtem exitum. Ergò cùm ſecundæ res ſunt maximè, tum maximè meditandum eſt quo pacto adverſam fortunam feras, nè ſi inexpectata venerit, & improviſum te oppreſſerit calamitas, ſuccumbas.

Mors alterius non ſperanda. XIX.

Cùm dubia & fragilis ſit nobis vita tributa,
In morte alterius ſpem tu tibi ponere noli.

Legendum eſt hoc hæredipetis, & qui teſtamentis inhiant. Fit enim ſæpenumero, ut qui mortem alterius expectat, prior ipſe moriatur, etiam ſi junior aut robuſtior fuerit. Nam ipſa hominis vita fragilis & incerta res eſt, & quovis caſu abrumpitur.

Animus in dono æſtimandus. XX.

Exiguum munus cùm dat tibi pauper amicus :
Accipito placidè, plenè & laudare memento.

Munera ſunt eſtimanda non ſuo pretio ſed animo donantis. Itaque legimus ſummos principes aquam manu cavâ hauſtam, & malum oblatum ſummâ cum alacritate per-

perinde ut maximum munus accepiſſe. (*Accipito placidè*) alacri vultu, ut oſtendas tibi gratum eſſe. (*Et plenè*) id eſt non malignè, ſed candide, ut præ te feras pro exiguo munere te multùm debere.

Paupertatis tolerantia. XXI.

Infantem nudum cùm te natura creârit;
Paupertatis onus patienter ferre memento.

Cùm natura nudos produxerit, ſatis intelligere poſſumus divitias aliena eſſe, neque ſecundùm hominis naturam. Si membrum perdas, eſt fortaſſe quod doleas, aliquid tui deceſſit: ſin opes auferantur, aut non contingant, noli valde cruciari. Siquidem in his quæ verè ſunt hominis, nihilò plus habent reges quàm tu pauper. Vis ſcire quid verè tuum ſit? Cogita quid habueris cùm naſcereris.

Mors non formidanda XXII.

Ne timeas illam, quæ vitæ eſt ultima finis.
Qui mortem metuit, quod vivit, perdit id ipſum.

Qui mortem timet, non ſolùm non effugit mortem, ſed inſuper hoc ipſum vitæ quod datur, perdit: nam anxiè vivere, non eſt vivere.

Amicorum ingratitudo fugienda. XXIII.

Si tibi pro meritis, nemo reſpondet amicus,
Incuſare Deum noli ſed te ipſe coerce.

Nihil eſt acerbius, quàm amicus ingratus. Quod tamen ſi acciderit, non eſt imputandum Deo, tanquam illius acciderit culpâ: quin potiùs te ipſum coerce, ne denuò benefacias ingratis: quidam enim ſi benefacientibus fortuna non reſpondeat, ſuperos incuſant, dicentes eos non habere rationem rectè factorum, cùm ejus acciderit culpâ, qui ſine delectu contulit beneficium.

Frugalitas. XXIV.

Nè tibi quid deſit, quæſitis utere parcè:
Utque quod eſt ſerves ſemper tibi deeſſe putato.

Utere parcè [id eſt, modicè, non profuse, *quæſitis*] id eſt, partis. Et ut ſerves quod habes, ſemper imaginare tibi deeſſe, ut ſemper aliquid addas. Sera autem (ut inquit *Heſiodus*) in fundo parſimonia eſt.

Promiſſio iterata moleſta. XXV.

Quod præſtare potes, nè bis promiſeris alli,
Nè ſis ventoſus, dum vis urbanus haberi.

Quod non poſſis efficere, nè ſemel quidem eſt promittendum, nè temere facias: porro, quod præſtare poſſis, id iterum atq; iterum promittere jactantiæ eſt, non humanitatis. Moleſta eſt verboſa promiſſio, moleſtior exprobratio.

Ars arte deludenda. XXVI.

Qui ſimulat verbis, nec corde eſt fidus amicus:
Tu quoque fac ſimile: ſis ars deluditur arte.

Erga eum qui fuco utitur, tu item contrà utere fuco, & juxta proverbium, *Cretizà contrà Cretenſem.* Satius eſt nonnunquam retinere ſimulatum amicum, quàm reddere apertum inimicum: id enim fiet, ſi oſtenderis te ſentire fucum.

Blandiloquentia ſuſpecta. XXVII.

Noli homines blandos nimium ſermone probare:
Fiſtula dulce canit, volucrem dum decipit aucep.

Semper ſuſpecta ſit tibi blandiloquentia: nec æſtimes homines ex benedictis, ſed ex benefactis. Inſidiatur tibi quiſquis admodum blandus eſt. Memento ſic capi & allici aves videlicet imitatione vocis; & aſſentatione maxima pars hominum capitur, cùm adulator ſeſe ad omnes affectus attemperat.

Liberi artibus inſtruendi XXVIII.

Si tibi ſint nati, nec opes, tunc artibus illos
Inſtrue, quò poſſint inopem defendere vitam.

Artem, ut habet proverbium, non ſolùm quævis terra, ſed quævis etiam alit fortuna: unde certiſſimum viaticum eſt ars; quæ quocunque terrarum venias, defendet ab egeſtate: At nunc vulgus liberos ſuos divitum aut principis miniſteriis dedicat, ubi duo ſimul maxima diſcant mala, luxuriam & otium. Porro, quod hic præcipit pauperibus eſſe faciendum, id ego ſuaſerim divitibus quoque, ut liberos ſuos jubeant artem aliquam diſcere, unde geminum commodum conſequantur. Primum prima illa ætas artificio occupata, longè paucioribus ſe ſentiet vitiis: deinde ſi fortuna abſtulerit opes, non

erit

erit cur vel mendicent, vel ad ſordidas aut fœdas artes adigantur, puta, turpe miniſterium aut militiam.

Res quomodo æſtimandæ. XXIX.

Quod vile eſt, charum; quod charum; vile putato:
Sic tibi nec parcus, nec avarus habeberis ulli.

Quod vulgus magni facit, tu contemne, quod vulgus negligit, tu magni facito: ità fiet ut nec tibi ſis parcus (audebis enim uti quæ non magni facis) neque cuiquam videaris avarus, cùm non expectes avidè, neque ſervabis attentè, quæ cupiunt illi. Vulgus plurimi facit divitias, minimi facit probitatem, & eruditionem. Tu inverte æſtimationem. Res autem cuiq; tales ſunt, qualis eſt de his opinio. Vulgus lautam putat rem pavonem aut rhombum; tu contra vilem rem putato; & puta rem eſſe lautiſſimum ovum gallinæ recens, lactucam, pullum gallinaceum. Ità nec tibi videberis ſordidus, cùm habeas lauta tua judicio, nec aliorum expetes lautitias quæ tibi viles ſunt.

Culpata non facienda. XXX.

Quæ culpare ſoles, ea nè tu feceris ipſe:
Turpe eſt doctori cum culpa redarguit ipſum.

Turpe eſt committere te, quod doces alii non eſſe committendum: vita turpis abrogat auctoritatem docenti.

Concedenda petenda. XXXI.

Quod juſtum eſt petito, vel quod videatur honeſtum:
Nam ſtultum petere eſt, quod poſſit jure negari.

Quod inhoneſtum eſt, à nemine petendum eſt: nullus enim debet cuiquam in re turpi morem gerere. Aut ſic: quod injuſtum eſt, id eſt, quod non debetur, jure negari poteſt. Ergò non à quovis petas, ſed ab eo cujus officium eſt præſtare quod petis; nec quidvis, ſed quod cum honeſtate conjunctum eſt; Nam id petitur aliquando, & ab his, qui non debent.

Nota ignotis non commutanda. XXXII.

Ignotum tibi nolito præponere notis:
Cognita judicio conſtant, incognita caſu.

Nè facilè commutes nota cum ignotis, putà amicum vel rem, vel vitæ genus; notis enim commodius uteris de quibus

quibus judicare potes : quæ ſi bona ſunt, rectiùs uteris ; ſi mala, faciliùs tolerabis : quandoquidem juxta *Plautum*, Nota mala, mala non ſunt, Ignota verò cujuſmodi futura ſint, incertum eſt, Fit autem ſæpenumero, ut quæ in expetendo putâris prima, in experiendo repudies.

Dies quiſque ſupremus putandus. XXXIII.

Cum dubia incertis verſetur vita periclis :
Pro lucro tibi pone diem quicunque laboras.

Planudes Græcus legit, *in certis*, ut ſint duæ dictiones. Cùm igitur vita per ſe incerta verſetur in periculis incertis, unumquemque vitæ diem in lucro deputa : unuſquiſque enim dies poterat eſſe ultimus ; & incertum erat an tibi contingeret : Ergò in tot vitæ periculis, quicunque dies non eripitur, is in lucro deputandus. *(Quicunque laboras)* id eſt, quicunq; ſollicitus es, & angeris hujus vitæ malis. Tametſi (ut dixi) non ignoro *Planudem* ſecus expoſuiſſe. Sed non eſt ſententia illum per omnia ſequi. Nam mihi magis probatur, ut legamus *incertis* unicâ dictione ad hunc modum : *(cùm vita dubia verſetur)* id eſt, jactetur *(incertis periculis)* id eſt, caſibus. Nam pericula hoc minus à nobis vitari poſſunt, quòd incerta ſunt. Vitâſti naufragium, non vitâſti rùinam ; vitâſti bellum, incidis in latrones : vitâſti peſtem, morderis à vipera. Mille periculis obnoxia eſt hominis vita, atque his quidem incertis, & ob id inevitabilibus.

Obſecundandum amicis. XXXIV.

Vincere cùm poſſis, interdum cede ſodali,
Obſequio quoniam dulces vincuntur amici.

Nihil hoc diſticho elegantius fingi potuit. Obſecundandum aliquoties amicis, & de tuo jure concedendum ; Siquidem ea facilitas ac moderatio retinet amicos in amicitia. Contra, quidam dum obſtinatè rixantur de lana caprina, malunt amicitiam reſcindere, quàm ulla in re obſequi animo amici.

Amicitiæ mutua officia. XXXV.

Nè dubites, cum magna petas, impendere parva.
His etenim rebus conjungit Gratia charos.

Amicitia

Amicitia conſtat officiis mutuis, & juxta proverbium; *Manus manum fricat*. *Gratiam* hîc vocat deam benevolentiæ. Amicitia rixas odit. XXXVI.

Litem inferre cave, cum quo tibi gratia juncta eſt,
Ira odium generat, concordia nutrit amorem.

Cavendum eſt, nè per iracundiam lis incidat cum amico; propterea quòd ex jurgio reſident in animis veſtigia quædam, quæ benevolentiam vertunt aliquoties in odium, & non optime coire ſolet ſemel reſciſſa concordia. Ergò moroſitas omnis & aſperitas debet abeſſe amicitiâ.

Caſtigatio ſine ira. XXXVII.

Servorum ob culpam cùm te dolor urget et in iram;
Ipſe tibi moderare, tuis ut parcas offis.

Nè punias ſervum aut diſciplinam, quamdiu ſenſeris te irâ commotum, (peſſimus enim autor rerum gerendarum ira) ſed priùs temperes animo tuo, ut ſedatâ iracundiâ, vel ignoſcas, vel mitiùs punias. Ità Philoſophus quidam, Punirem te, inquit ſervo, ni iratus eſſem. Et *Plato*, ſublato in ſervum baculo, rogatus quid ageret, *Ego* inquit, *caſtigo hunc intemperantem*: ſeipſum ſignificans irâ concitum.

Patientiâ vincere, XXXVIII.

Quem ſuperare potes, interdum vince ferendo:
Maxima enim morum ſemper patientia virtus.

Maximi animi eſt, cùm poſſis vincere, pati tamen ut vincaris, & negligere adverſarium. Hâc virtute inter mortales non eſt alia præſtantior.

Quæſita ſunt conſervanda. XXXIX.

Conſerva potius quæ ſunt jam parta labore:
Cùm labor in damno eſt, creſcit mortalis egeſtas.

Faciliùs ac tutius eſt ſervare, quod tuo labore quæſitum eſt, quàm ſarcire quod profuſione diminueris ac detriveris: cùm enim laboratur integrâ re, facile defenditur inopia; verùm cùm laboratur in damno ſarciendo, increſcit & obruit nos egeſtas.

Conſulendum tibi imprimis. XL.

Dapſilis interdum notis, charis, & amicis;
Cùm fueris felix ſemper tibi proximus eſto.

Cùm

Cùm tu *felix*, hoc eſt, lautâ fortunâ *frueris (interdum dapſilis)* id eſt, liberalis *(notis, charis, & amicis)* notis, ut vicinis: charis, quos diligis: amicis ut cognatis: *(ſemper tibi proximus eſto)* interdum in illos ſis beneficus, in te ſemper; Et ità amicis ſis amicus, ut tibi ipſi ſis amiciſſimus.

DISTICHORUM DE MORIBUS, LIB. II. PRÆFATIO.

TElluris ſi fortè vetis cognoſcere cultum,
Virgilium *legito; quòd ſi magè nôſſe laboras*
Herbarum vires, Macer *tibi carmine dicet.*
Si Romana cupis, vel Punica noſcere bella,
Lucanum *quæras, qui Martis prælia dicet.*
Si quid amare libet, vel diſcere amare legendo,
Naſonem *petito: ſin autem cura tibi hæc eſt*
Ut ſapiens vivas, audi, quo diſcere poſſis,
Per quæ ſemotum vitiis traducitur ævum:
Ergo ades, & quæ ſit ſapientia diſce legendo.

Hoc eſt, ex aliis Poëtis aliâ licebit cognoſcere. *Virgilius* in libris *Georg.* docet agriculturam. *Macer* tradit vires herbarum; quanquam alius quiſquam fuit hic *Macer*, quàm is quem habemus vulgò, ni fallor. *Lucanus* narrat Romanorum civilia bella: ubi legendum arbitror, *civica* pro *Punica*: nihil enim de Punicis bellis ſcripſiſſe legitur *Lucanus*. *Ovidius* tradit artem amandi, & in Elegiis docet amores. Quòd ſi cupis artem & rationem rectè beatéq; vivendi cognoſcere, hunc librum legito; is te docebit non vulgares artes & nugas, ſed quo pacto vitam exigas *ſemotam*, id eſt, liberam & immunem à vitiis.

De omnibus bene merendum. I.

Si potes, ignotis etiam proderſe memento:
Utilius regno, meritis acquirere amicos.

Non ſolùm in amicos oportet eſſe beneficum, verum ignoti quoq; conciliandi ſunt, ac devinciendi beneficentiâ, ſi modò poſſis prodeſſe: utilius enim eſt quamplurimos amicos parare *meritis*, id eſt, benefactis, quàm parare regnum.

num. Regnum enim eripi poteſt, amici ſuccurrunt ejecto; & firmiores ſunt, quos beneficio adjunxeris, quàm quos poteſtate premas.

Arcana non ſcrutanda. II.

Mitte arcana Dei, cælumque inquirere quid ſit:
Cùm ſis mortalis, quæ ſunt mortalia cura.

Juxta *Socratis* ſententiam, *Quæ ſupra nos, nihil ad nos.* Admonet, ut amiſſo ſtudio naturalis philoſophiæ, ea curemus quæ ad vitam humanam pertinent, hoc eſt, ad mores componendos, & animum malis purgandum affectibus. Mortis timor gaudia pellit. III.

Linque metum Lethi, nam ſtultum, tempore in omni
Dum mortem metuas, amittis gaudia vitæ.

Eandem ſententiam legis in priore libro. Pro *amittis* arbitror legendum *amittere.* Qui mortis metu ſemper anxius vivit ſtultè facit: primùm enim non vivit, id quod timet: deinde ſiquid habet hæc vita jucunditatis, cum ſuo vitio perdit. Iracundia cavenda. IV.

Iratus de re incerta contendere noli;
Impedit ira animum nè poſſit cernere verum.

Pyrrhus admonere ſolitus eſt tyrones, nè iraſcerentur: at multò magis cavere oportet iracundiam eos qui diſputant: melius enim judicat qui vacat irâ: contrà, ira obſtat animi judicio.

Expendendum ubi opus eſt. V.

Fac ſumptum properè, cùm res deſiderat ipſa:
Dandum etenim eſt aliquid, cùm tempus poſtulat aut res.

Equidem opinor *promptè* legendum pro *properè.* Sumptum, cùm neceſſariò faciendus eſt, libenter & promptè facito, nè videaris gravatim facere: nam aliquid omnino inſumendum eſt non paſſim, ſed quoties tempus aut cauſa poſtulat, hoc eſt in nuptiis, in feſtis, item in amicos.

Fortuna modica tutior. VI.

Quod nimium eſt fugito, parvo gaudere memento,
Tuta magè eſt puppis modico quæ flumine fertur.

Humilis fortuna tutior eſt quàm excelſa, ut navis tutior quæ in parvo eſt flumine, quàm quæ in pelagi fluctibus natat.

Occulte

Occulta vitia reticenda. VII.

Quod pudeat, ſocios prudens celare memento :
Ne plures culpent id quod tibi diſplicet uni.

Nè indicaveris amicis, aut nè committasteſtibus; aliis, cujus te facti pudeat ; nè plures reprehendant, ſi ſcierint id quod uni tibi diſplicet, ſi ſolus tibi conſcius fueris : hoc eſt, ſi quid pecces, pecces ſine arbitris.

Occulta tandem revelantur. VIII.

Nolo putes pravos homines peccare lucrari :
Temporibus peccata latent, & tempore parent.

Nè putes nocentes *lucrari*, hoc eſt, impunè auferre ſua peccata: *latent* quidem, ſed ad tempus; poſtea *parent*, (i.e.) manifeſtantur : tempus enim & celat, & aperit omnia, *Parent* autem dictum eſt pro *apparent*.

Imbecillitas virtute compenſatur. IX.

Corporis exigui vires contemnere noli :
Conſilio pollet, cui vim natura negavit.

Noli contemnere inimicum, licet ſit puſillo corpore : nam ſæpe quod corporis viribus detractum eſt, natura addidit ingenii viribus. Quanquam hæc ſententia latiùs patet, nempe, Hominem non eſſe æſtimandum proceritate roboréque corporis, ſed animo potiùs.

Cedendum potentiori ad tempus. X.

Quem ſcieris non eſſe parem tibi, tempore cede :
Victorem à victo ſuperari ſæpe videmus.

Si ſenſeris tibi rem eſſe cum potentiore, cede ad tempus, & ſine illum penès eſte victoriam. Nam incidit ſæpenumero opportunitas, ut mutatis rerum vicibus, vincat qui victus fuerat, & ſuperior ſit qui fuerat inferior. Convenit cum illo, *Vir fugiens & denuò pugnavit*. Quidã ſtultâ pertinaciâ ſtatim aut vincere volunt, aut peſſundari.

Rixandum cum familiaribus non eſſe. XI.

Adverſùs notum noli contendere verbis :
Lis minimis verbis interdum maxima creſcit.

Ut antè legiſti, contra verboſos non eſſe contendendum verbis, ità cum familiaribus rixandum non eſt; quòd ſumma diſcordia ſoleat naſci ex verbis leviſſimis.

Fortuna non quærenda sorte. XII.

Quid Deus intendat noli perquirere sorte:
Quid statuat de te, sine te deliberat ipse.

Sensus hic est. Nè sortilegiis ac malis artibus inquiras quid de te futurum sit, quandoquidem id Deus sciri non vult: neque enim te in consilium adhibet, cùm aliquid decernit de te; quòd si te vellet id scire, nimirum accerseret te in consilium.

Luxus odium generat. XIII.

Invidiam nimio cultu vitare memento:
Quæ si non ladit, tamen hanc sufferre molestum est.

Germanus sensus sic habet: Nè nimio splendore strepitúq; vitæ conflaveris tibi hominum odium, qui tametsi non possint te lædere, tamen molestum est vivere obnoxium odio multorum: at per se jucundum est omnibus esse charum, etiamsi nihil utilitatis indè capias. Quanquam hic ablativus *nimio cultu*, non referatur ad verbum *vitare*, sed ad *invidiam*, ut subaudias *conflatam*, aut ex nimio cultu.

Animus non deponendus ob iniquum judicium. XIV.

Esto animo forti cùm sis damnatus iniquè:
Nemo diu gaudet qui judice vincit iniquo.

Nè abjicias animum si adversarius vicit te præter jus; nec enim diu exultabit: sed quod perperam pronunciavit judex, id Deus rejudicabit.

Reconciliatis lis non refricanda. XV.

Litis præteritæ noli maledicta referre:
Post inimicitias iram meminisse, malorum est.

Post reditum in gratiam non oportet litis anteactæ convitia refricare, sed oblivisci superiorum injuriarum: finitâ enim simultate, debet & irarum esse finis; secus autem facere malorum est Græci vocant μνησικακίαν, verbo videlicet infami, præteritorum malorum memoriam.

Teipsum neque lauda, neq; culpa. XVI.

Nec te collaudes, nec te culpaveris ipse:
Hoc faciunt stulti quos gloria vexat inanis.

Teipsum nec vituperes, nec laudes: utrumq; enim videtur

detur affectantis inanem gloriam : nam & qui ſe vituperat, ob id facere videtur, ut refellatur ab aliis, & diverſa audiat.

Parſimonia. XVII.

Utere quæſitis modicè, dum ſumptus abundat :
Labitur exiguo quod partum eſt tempore longo.

Sera in fundo parſimonia : dum adhuc multum ſupereſt, incipe parciùs uti : citiùs enim effluunt parta, quàm colliguntur.

Supercilium nonnunquam deponendum. XVIII.

Inſipiens eſto, cùm tempus poſtulat, aut res :
Stultitiam ſimulare loco prudentia ſumma eſt.

Aliquando ponendum eſt ſupercilium, & remittenda ſeveritas, ut in conviviis : in luſu deponenda perſona ſapientis, ſumenda perſona ſtulti, præſertim inter ſtultos ; at ità ut ſtultum agas, non ut ſtultus fias : ſumma enim prudentia eſt, ſervire tempori. *Loco*] id eſt, cùm eſt opportunum ; ità *Terentius*, in loco vero laudo.

Neque prodigus, neque avarus. XIX.

Luxuriam fugito, ſimul & vitare memento
Crimen avaritiæ : nam ſunt contraria famæ.

Pugnant inter ſe luxus & avaritia ; nam alterum eſt profuſi, alterum ſordidi : utrumq; vitium juxta fugiendum eſt utpote quod fœdam pariat famam : ſiquidem qui nimium parci ſunt, audiunt κυμινοπρίσαι, id eſt, cumini lectores, & σῦκα μέρισε, id eſt, ficos divide, ſimiliáque : qui luxu ſua profundunt, nepotes & lucrones appellantur.

Loquaci parùm credendum, XX.

Nolito quædam referenti credere ſemper :
Exigua eſt tribuenda fides, qui multa loquuntur.

Non ſtatim fides habenda ii, qui ſemper aliquid novi rumoris adferunt, déq; aliorum factis renunciant aliquid : parum enim credendum iis qui multa loquuntur ; propterea quòd huic vitio vanitas ſoleat eſſe admixta.

Ebrius vinum non accuſet. XXI.

Quod potu peccas, ignoſcere tu tibi noli :
Nam nullum crimen vini eſt, ſed culpa bibentis.

Vulgus ità ſolet exculare ſua peccata ; Vinum in cauſa

fuit, bene potus hoc dixi. Verùm tibi ipſi imputa, non vino, quod tuo vitio noxium fuit non ſuo.

Amicis conſilia credenda XXII.

Conſilium arcanum tacito committe ſodali:
Corporis auxilium medico committe fideli.

In rebus arcani, & tacendi, cave nè quemvis conſulas, ſed eum duntaxat cujus fidem in tacendo perſpectam habeas, nè non ſolùm non opituletur, ſed lædat etiam & infamet. Neque enim corporis vitia cuivis aperias, ſed medico notæ fidei qui celet & ſuccurrat.

Succeſſus malorum nè te offendat. XXIII.

Succeſſus indignis noli (tu) ferre moleſtè;
Indulget fortuna malis ut lædere poſſit.

In hoc verſu multi laborant: Quidam (S) elidunt in *ſucceſſus:* verùm ſi tu tolles *tu* dictionem planè hic ſupervacuam, nihil ſupererit ſcrupuli: Nè te cruciet proſperitas quæ nonnunquam contingit indignis. Non enim illis favet fortuna ſed inſidiatur, & illicit ut poſtea gravius lædat.

Futurus caſus providendus. XXIV.

Proſpice; qui veniunt hos caſus eſſe ferendos:
Nam levius lædit quicquid prævideris antè.

Quicquid accidere poteſt homini id antequam accidat tecum meditare, ut nè ſubitùm ſit, ſi acciderit. Minùs enim cruciant mala quæ non accidunt inopinanti.

Animus in adverſis ſpe fovendus. XXV.

Rebus in adverſis animum ſubmittere noli:
Spem retine: ſpes una hominem nec morte relinquit.

Cùm fortuna ſævit, ſuſtine teipſum animi fortitudine ac ſerva rebus ſecundis, nec abjicias ſpem, quæ ſola nec morientem relinquit. Quamdiu enim anima eſt, ſpes eſt. Et in pyxide *Pandoræ* ſola ſpes in labro hæſit. Item *Ovid.* vivere ſpe vidi, qui moriturus erat.

Opportunitas cùm contingit, tenenda. XXVI.

Rem tibi quam noſcis aptam, dimittere noli:
Fronte capillatâ, poſt eſt occaſio calva.

Quoties fortuna offert commoditatem aliquam, quæ tibi ſit apta, ſtatim arripe: Nam occaſio frontem habet capil-

capillatam, ut eâ parte teneri poſſit; verùm ſi ſemel ſe verterit, ab occipitio calva eſt, ut jam apprehendi nequeat, hoc eſt, opportunitas cùm contingit teneri poteſt; non redit autem cùm velis, ſi neglexeris. Hic admonendum illud quod Græci fingunt de Deo Καιρῷ de quo nos copiosè in proverbiis.

Futura ex præteritis colligenda. XXVII.

Quod ſequitur ſpecta quódque imminet, antè videto;
Illum imitare Deum qui partem ſpectat utramque.

Ex præteritis futura collige, ex præteritis bene ſecúſve geſtis conſilium cape: quo pacto futuris occurras. Exemplo *Jani* dei Romani, quem bifrontem fingebat antiquitas: quòd oporteat prudentem virum πρόσω καὶ ὀπίσω, id eſt à fronte & a tergo (ut inquit Homerus) habere oculos; illud autem ſequitur, nos quod preteriit & à tergo eſt.

Vitæ ratio habenda. XXVIII.

Fortior ut valeas, interdum parcior eſto;
Pauca voluptati debentur, plura ſaluti.

Vitæ rationem moderare, magis ex ſalutis ac bonæ valetudinis ratione, quàm voluptatis. Non enim in morbo tantùm oportet ab intemperantia cavere, verùm etiam, cùm rectè valeamus, parciùs utendum eſt rebus omnibus nempe ſomno, potu, cibo, Venere, luſu, nè in morbum incidamus. Et nonnihil dandum eſt voluptati, multò plus tamen ſaluti: quâ perditâ, pereunt ſimul & voluptates omnes.

Multitudini cedendum. XXIX.

Judicium populi nunquam contempſeris unus:
Nè nulli placeas, dum vis contemnere multos.

Nunquam optima placent multitudini, tamen ſapientia eſt non pugnare ſolum adverſus univerſos. Nam fruſtrà ſapit, qui ſolus ſapit, cùm omnibus deſipere videatur.

Valetudo curanda. XXX.

Sit tibi præcipuè, quod primum eſt, cura ſalutis:
Tempora nè culpes, cùm ſis tibi cauſa doloris.

Ante omnia, bonæ valetudinis rationem habe, nè ſi tuâ intemperantiâ in morbum incideris, poſtea pudore

rejicias culpam in cœli insalubritatem aut soli, sicuti vulgus solet: nam plerique morbi nobis accidunt ex intemperantiâ vitæ.

Somnia non observanda. XXXI.

Somnia nè cures, nam mens humana quod optat
Cùm vigilat, sperans per somnum cernit id ipsum.

Quidam anxiè observant sua somnia,& ex his de futuris æstimant; cùm somnia dormientium nascantur ex affectibus vigilantium neque significent quid sit eventurum, sed quod aliquando cogitaveris,dormienti repræsentent.

DISTICHORUM DE MORIBUS, LIB. III. PRÆFATIO.

Hoc quicunq; velis carmen cognoscere Lector,
Hæc præcepta feres,quæ sunt gratissima vitæ:
Instrue præceptis animum, nec discere cesses:
Nã sine doctrinâ vita est quasi mortis imago.
Commoda multa feres:sin autẽ spreveris illud,
Non me scriptorem, sed te neglexeris ipse.

Hoc est prooemii loco. Absque ratione bene vivendi, vita non est vita,sed simulacrum mortis. Hoc carmen utilissima vitæ præcepta tradit,si studeas cognoscere:sin spreveris,teipsum contempseris,non scriptorem; siquidem tua res agitur, non illius.

Rectè agendo alicrum linguam nè timeas. I.

Cùm rectè vivas, nè cures verba malorum;
Arbitrii nostri non est quid quisque loquatur.

Si malè de te loquuntur mali,cùm tu nihil facias mali, esto contentus conscientiâ rectè factorum: nam in te situm est ut bene agas; non est in te situm,quomodo de te loquatur hic aut ille.

Amici crimen celandum. II.

Productus testis, salvo tamen ante pudore,
Quantumcunque potes celato crimen amici.

Si citeris testis in crimine amici, celabis pro virili malefactum illius, ità tamen ut ipse non lædas famam tuam:

&

& tantum silentii dabis amicitiæ, quantum patietur & fama tua, & testimonii religio.

Blandiloquentia suspecta. III.

Sermones blandos blæsosque cavere memento:
Simplicitas veri sana est, fraus ficta loquendi.

Veritatis simplex est oratio, insidiosa est blandiloquentia, proinde suspecta semper esse debet prudentibus.

Ignava vita fugienda. IV.

Segnitiem fugito, quæ vitæ ignavia fertur:
Nam cùm animus languet, consumit inertia corpus.

Ignava & otiosa vita fugienda est: nam torpor animi, corpori quoque situm & languorem adducit; animi exercitatio, corporis quoque valetudini confert.

Animus fessus relaxandus. V.

Interpone tuis interdum gaudia curis,
Ut possis animo quemvis sufferre laborem.

Animus seriis negotiis fatigatus aliquando relaxandus est honestis ac moderatis voluptatibus, ut redintegratis viribus ad ferendos labores sufficiat: Nam, *quod caret alternâ requie durabile non est.*

Malo animo neminem reprehendas. VI.

Alterius dictum aut factum nè carpseris unquam,
Exemplo simili nè te deridcat alter.

Quod in alios feceris, hoc in te fiet ab aliis. Si libenter reprehendas aliorum facta dictáve, tuo exemplo & alii in te utentur.

Hæreditas augenda. VII.

Quæ tibi sors dederit tabulis suprema notato,
Augendo serva; nè sis quem fama loquatur.

Quod tibi obvenit ex testamento tuorum, id serva, nè fias vulgo fabula. *Quæ sors suprema*] id est, hæreditas dederit tibi, *notato*] id est, inscribe tabulis testamentariis; vel *notato*] id est, scripta tabulis; sed *augendo serva*] id est, ità serva, ut augeas etiam: vulgus enim multa dicere solet in νεοπλούτους, id est in novas nactos divitias.

Senectus sit munifica. VIII.

Cùm tibi divitiæ superant in fine senectæ,
Munificus facito vivas, non parcus amicis.

Est

Eſt vitium hoc ſenſibus peculiare, ut quò propiùs accedant ad mortem, hoc ſint contractiores: *(ſuperant)* id eſt, ſuperſunt & abundant: *(in fine ſenectæ)* id eſt, in extrema ſenectute, quam decrepitam vocant. Tum igitur dones, ſed amicis, qui te foveant obſequiis.

Verba attendenda, non os loquentis. IX.

Utile conſilium dominus nè deſpice ſervi:
Nullius ſenſum, ſi prodeſt, tempſeris unquam.

Propter auctoris humilitatem non eſt contemnenda ſalubris ſententia. Nec ſpectandum eſt quis dicat; ſed quid dicatur.

Præſenti utendum fortunâ. X.

Rebus & in cenſu, ſi non eſt, quod fuit ante;
Fac vivas contentus eo quod tempora præbent.

Diminuta fortuna tua, non eſt utendum eodem ſplendore quo priùs, ſed contentus eris eo genere vitæ, quod præſens fortuna tibi præbet, & quod adeſt, boni conſules.

Uxor ſpe dotis non ducenda. XI.

Uxorem fuge nè ducas ſub nomine dotis;
Nec retinere velis ſi cæperit eſſe moleſta.

(Fuge) id eſt, cave, *nè ducas uxorem ſub nomine dotis*, id eſt dotis causâ. Et ſi duxeris dotatam nè dotis reſpectu eam retineas, ſi tibi gravis ſit, ſed contemptâ dote, repudies. Quanquam id apud Chriſtianos non habet locum.

Alieno ſapere exemplo. XII.

Multorum diſce exemplo, quæ facta ſequaris,
Quæ fugias: vita eſt nobis aliena magiſtra.

Qui ſuis diſcunt periculis quid expediat, magnâ mercede diſcunt: ſapiens ex aliorum vita ſumit vivendi conſilium, Hoc illi infamiam conflavit: cavebo nè quid ſimile faciam. Hoc illi bene ceſſit: imitabor.

Nihil ultra vires. XIII.

Quod potes, id tentes; operis nè pondere preſſus
Succumbat labor, & fruſtra tentata relinquas.

Priùs expende vires tuas, quàm aggrediare negotium, nè poſtea victus difficultate, turpiter relinquas quod temere ſuſcepiſti.

Conſen-

Conſentire videtur qui tacet. XIV.

Quod nôſti haud rectè factam nolito tacere,
Nè videare malos imitari velle tacendo.

Noli diſſimulare, ſi quid videaris non rectè facere: videris enim probare cùm ſiles. Silentium enim aliquando conſenſus eſſe videtur.

Rigor favore temperandus. XV.

Judicis auxilium ſub iniquâ lege rogato:
Ipſæ etiam leges cupiunt ut jure regantur.

Si premeris *iniquâ lege*, hoc eſt, durâ, & inhumanâ, confugias ad judicis æquitatem. Non enim hoc eſt contrâ leges, ſed ex mente legum, ut ad æquitatem redigantur & temperentur. Iniqua lex eſt cùm ſummo jure contenditur: Veluti ſi pauper in vincula conjiciatur, quòd non alat patrem, cùm lex dicat, Liberi parentes alant, aut vinciantur. Aliquando lex durior eſt, ut terreat: In his judex, hoc eſt, Prætor aut Princeps poteſt ſuccurrere.

Feras quæ culpâ tuâ pateris. XVI.

Quod merito pateris, patienter ferre memento:
Cùmque reus tibi ſis, ipſum, te judice, damna.

Incommodum, quod tuâ culpa tibi accidit, non imputabis alii, quàm tibi, & cùm tibi ſis conſcius, damna teipſum tuiq; judex eſto, & eâ te pœnâ dignum exiſtimato.

Multa legenda, ſed cum judicio. XVII.

Multa legas facito, perlectis perlege multa;
Nam miranda canunt ſed non credenda Poetæ.

Multa quidem legas, ſed cum judicio. Non enim omnia vera ſunt, quæ legis apud Poetas. Fortaſſis pro *perlege* legendum eſt perline, hoc eſt, dele, & corrige, etiamſi *Planudes* vertit, μετέρχεο.

Modeſte in convivio loquendum. XVIII.

Inter convivas ſac ſis ſermone modeſtus:
Nè dicare loquax, dum vis urbanus haberi.

In foro eſt locus eloquentiæ, in cubiculo ſilentii, in conviviis, alternis ac moderatis ſermonibus uti convenit iiſque venuſtis & amœnis. Quidam dum humanitatem affectant, loquacitate moleſti ſunt reliquis convivis, quibus non relinquunt loquendi ſpatium.

Iracundia uxoris non formidanda. XIX.

Coniugis irata noli tu verba timere :
Nam lacrymis struit insidias, dum fœmina plorat.

Uxores lacrymas habent in promptu; his expugnant viros. Admonet igitur nè quid commoveamur hujusmodi lacrymis : fingunt enim eas sepænumerò, quò viros suos fallant, velut cùm simulant se commoueri zelotypiâ, ut suum adulterium dissimulent ; aut irata se fingunt ei quem afflictim amant. Pro *noli tu*, legendum arbitror *nolito*.

Quæsitis utendum, non abutendum. XX.

Utere quæsitis, sed nè videaris abuti :
Qui sua consumunt, cùm deest aliena sequuntur.

Utere quæ parâsti, non abutere, nè profusis bonis tuis cogaris vel impudenter rogare aliena, vel serviliter ex alieno vivere, vel periculosè furari aliena.

Mors non formidanda. XXI.

Fac tibi proponas mortem non esse timendam ;
Quæ bona si non est, finis tamen illa malorum est.

Mors vel ob hoc timenda non est, quòd finis est omnium hujus vitæ malorum.

Uxor loquax, si proba, ferenda. XXII.

Uxoris linguam, si frugi est, ferre memento :
Namque malum est nil velle pati, nec posse tacere.

In amicis leviuscula quædam vitia ferenda sunt, si alioqui probi fuerint ; velut in uxore, si paulò sit loquacior aut linguæ procacioris ferendum est, si alioqui pudica est & *frugi*, hoc est, suo fungens officio, maximè quòd linguæ morbus ei sexui peculiaris est. Malus est is qui nihil vitii ferre potest in aliis, præsertim cùm res facilis sit tacere. Sic enim uxor desinet obgannire, si nihil respondeas, quemadmodum solitus est *Socrates*.

Pietas erga parentes. XXIII.

Dilige non ægrè charos pietate parentes :
Nec matrem offendas, dum vis bonus esse parenti.

Pietas, amor, & cultus est erga parentes, patriam, Deum, & reguis loco parentum est : quidam veluti legibus coacti, colunt parentes non ex animo. *Dilige parentes charos pie-*

tate

tate non ægrâ] id eſt, non coactè neque gravatim, ſed promptè & alacriter, Et ſi quid inciderit diſſidii inter parentes, ità alteri obſequaris, ut alterum non offendas; ſed pietas tua careat omni moleſtiâ.

DISTICHORUM DE MORIBUS, LIB. IV. PRÆFATIO.

Securam quicunque cupis traducere vitam,
Nec vitiis hærere animũ, quæ moribus obſunt;
Hæc præcepta tibi ſemper relegenda memento:
Invenies aliquid, in quo te utare magiſtro.

Et hoc proœmium eſt quarti libri. Si vis eſſe liber ab omnibus vitiis, & nullius mali conſcius vivere, hæc ſemper habeas præ manibus; in quibus aliquid invenies, in quo teipſo magiſtro poſſis uti, hoc eſt, ut ipſe regas ac modereris vitam tuam, adjutus his præceptis.

Divitiarum contemptus. I.

Deſpice divitias, ſi vis animo eſſe beatus:
Quas qui ſuſpiciunt, mendicant ſemper avari.

Non jubet abjicere divitias, ſed non magni facere: etenim qui has *ſuſpiciunt*, hoc eſt mirantur ac magni faciunt, dum non audent uti quæ poſſident, & ſemper aliquid accumulant, *ſemper mendicant*, hoc eſt egeni ſunt.

Vivere ad naturam optimum. II.

Commoda naturæ nullo tibi tempore deerunt,
Si contentus eo fueris, quod poſtulat uſus.

Si metiaris ſumptus uſu, hoc eſt, neceſſitate, non ambitione, neque voluptate, nunquam tibi deerunt commoditates naturæ, quæ paucis contenta eſt, cùm cupiditates immenſum deſiderant.

Res ratione agendæ. III.

Cùm ſis incautus, nec rem ratione gubernes:
Noli fortunam, quæ non eſt, dicere cæcam.

Si res malè tibi ſuccedunt tuapte negligentiâ, ne conferas culpam in Fortunam, & illam cæcam apelles, cùm tu ipſe magis parùm proſpexeris. Poteſt accipi bifariam, (*quæ non eſt*) id eſt, quæ nulla eſt: fingunt enim mortales

hanc

hanc Deam, cùm nulla ſit. Aut *Quæ non eſt*, ſubaudi cæca.

Amor pecuniæ ad uſum. IV.

Dilige denarium, ſed parcè dilige formam : :
Quam nemo ſanctus, nec honeſtus captat habere.

Amare pecuniam ad uſum, prudentis eſt: Amare ut formâ paſcas oculos, avari ac dementis. Denarium volunt omnes, formam ſoli mali captant.

In valetudine nè opibus parcas. V.

Cùm fueris locuples, corpus curare memento :
Æger dives habet nummos, ſed non habet ipſum.

Cùm agitur de corporis valetudine, nè tum parcas divitiis tuis. Etenim qui morbo non ſuccurrit, nè minuat pecuniam, is habet quidem nummos, at ſeipſum non habet, cùm malé valeat. Mavult nummos eſſe ſalvos quàm ſeipſum; & illis frui quàm ſeipſo. Fortaſſe pro *ſed* legendum *ſe*.

Caſtigatio paterna ferenda. VI.

Verbera cùm tuleris diſcens aliquando magiſtri :
Fer patris imperium cùm verbis exit in iram.

Vapulâſti puer à præceptore, cùm diſceres literas; multò magis ferre convenit, cùm pater te verbis objurgat. Tuliſti literatoris tyrannidem multò ſeveriorem; feras & patris imperium, qui etiam cùm iraſcitur, tamen à verberibus temperat.

Certa & utilia agenda. VII.

Res age quæ proſunt : rurſus vitare memento,
In quibus error ineſt, nec ſpes eſt certa laboris.

De quibus dubitas, ea nè feceris. Age illa ex quibus certa ſperatur utilitas. Rurſus in quibus falli poſſis, & incertum eſt profutura ſint, an nocitura, ab iis abſtineas.

Libenter donandum. VIII.

Quod donare potes, gratis concede roganti :
Nam redè feciſſe bonis in parte lucrorum eſt.

Dona libenter, ſi quid potes. Nam lucrum eſt, non damnum, quod contuleris in bonos: & beneficium dando accepit, qui digno dedit. Redit enim cum fœnore, quod probo viro benefeceris.

Suſpicio

Suſpicio ſtatim expedienda. IX.

Quod tibi ſuſpectum eſt, conſeſtim diſcute quid ſit :
Namque ſolent, primò quæ ſunt neglecta, nocere.

Quæ ſuſpicionem habent mali, ea noli negligere ; ſed ſtatim examina, & exquire cujuſmodi ſint. Nam initiis facillimè medeberis, ſi quid mali ſit : at neglecta creſcunt & maximè lædunt poſtea ; veluti ſi ſuſpicaberis amicum alieniore eſſe in te animo, noli negligere quid ſibi velit, ſed excute unde hoc natum ſit, & ſi quid eſt, ſtatim occurre naſcenti malo.

Venus abſtinentiâ cohibenda. X.

Cùm te detineat Veneris damnoſa voluptas,
Indulgere gulæ noli, quæ ventris amica eſt.

Cave nè duplices morbum tuum ; unus enim utcunque fertur, duo ſimul ferri non poſſunt. Amare damnoſa res, damnoſa gula ; quòd ſi pariter utroque laboras malo, ſupereſt ut mox ad egeſtatem redigaris. *Gulam* vocat ſtudium exquiſitorum ciborum, eamq; dicit ventris amicam, quòd per eam venter ſaginatur, res & fama decreſcit.

Homo malus, fera peſſima. XI.

Cùm tibi proponas animalia cuncta timere :
Unum hominem tibi præcipio plus eſſe timendum.

Cùm tuâ ſponte putas omnes feras eſſe timendas, meo præcepto unum animal maximè timebis, nempe hominem. Nam nulla bellua magis homini nocet, quàm homo homini.

Sapientia fortitudini præferenda. XII.

Cùm tibi prævalidæ fuerint in corpore vires :
Fac ſapias, ſic tu poteris vir fortis haberi.

Si natura dedit vires corporis, non ſtatim vir fortis eris, niſi adjunxeris ingenii vim, hoc eſt, ſapientiam, quâ corporis robore rectè uteris.

Amicus cordi medicus. XIII.

Auxilium à notis petito, ſi fortè laboras ;
Nec quiſquam melior medicus quàm fidus amicus.

Corporis morbos aperi medico, animi morbos aperi fideli amico. Ille pharmacis ſanat, hic verbis. Aliter, Si quid

quid morbi ineiderit, magis amicum accerse, quàm medicum.

Sacrificium, spiritus contribulatus. XIV.

Cùm sis ipse nocens, moritur cur victima pro te?
Stultitia est, morte alterius sperare salutem.

Veteres credebant expiari scelus commissum mactatâ pecude, quæ nihil commiserat, & pro alieno peccato innocens dabat pœnas; cùm is, qui peccavit, potiùs mactari debuerit quàm victima. Stultè autem sperabant alienam mortem sibi saluti fore, cùm sua quemque mala de suo dependere oporteat.

Amicus ex moribus deligendus. XV.

Cùm tibi vel socium, vel fidum quæris amicum,
Non tibi fortuna est hominis, sed vita petenda.

Amicus quem velis adjungere, non æstimandus est è censu, sed ex moribus. Idem oportet fieri in uxoribus.

Avaritia vitanda. XVI.

Utere quæsitis opibus, fuge nomen avari:
Quid tibi divitiæ prosunt, si pauper abundas?

Frustra parâsti divitias, si partis uti non audes, & inter magnas opes vivis inops. Nihil enim refert habere, si quæ habes nihilo plùs tibi prosunt, quàm ea quæ non habes.

Voluptas inimica famæ. XVII.

Si famam servare cupis, dum vivis, honestam,
Hæc fugias animo, quæ sunt mala gaudia vitæ.

Si cupis honestam tueri famam, noli amare voluptates inhonestas, nempe gulæ, libidinis & similium.

Senem etiam delirum nè irriseris. XVIII.

Cùm sapias animo, noli irridere senectam:
Nam quicunque senex, sensus puerilis in illo est.

Cùm per ætatem vigeat ingenium tuum, & animi vis, noli deridere senectutem, quæ minùs animo valeat. Desipiscit enim omnis senex, & ad puerilem stultitiam redit. Ætatis igitur vitium ferendum, non ridendum est.

Opes fluxæ, ars perpetua. XIX.

Disce aliquid: nam cùm subito fortuna recedit,
Ars remanet, vitamque hominis non deserit unquam.

Opes

Opes ſæpenumero ſubita fortuna eripit homini, veluti incendio, ferro, bello, naufragio : verùm ars eripi non poteſt. Hæc itaque certiſſima poſſeſſio eſt, quæ ſemper & ubique te poſſit alere.

Mores ex verbis cogniti. XX.

Omnia perſpicito tacitus quæ quiſque loquatur :
Sermo hominum mores & celat, & indicat idem.

Nulla res magis arguit & aperit vitam & ingenium hominis, quàm illius oratio : hoc eſt certiſſimum animi ſpeculum. Igitur ſi vis hominem cujuſmodi ſit cognoſcere, perpende tecum qualis ſit illius oratio. Sermo indicat mores hominis, ſi loquatur ex animo : & celat idem, ſi vel taceat, vel diſſimulanter loquatur.

Ars uſu juvanda. XXI.

Exerce ſtudium, quamvis perceperis artem :
Ut cura ingenium, ſic & manus adjuvat uſum.

Ut evaneſcunt diſciplinæ, niſi exercitatione confirmes, ſic artificium opere confirmandum erit, nè excidat.

Vitæ contemptus. XXII.

Multùm nè cures venturi tempora lethi :
Non timet is mortem, qui ſcit contemnere vitam.

Si vis liber eſſe à metu mortis, diſce vitam non magni facere. Et (quemadmodum eleganter docet *Ariſtoteles*) nullius rei jucunda fruitio eſt, niſi quam aliquo modo contempſeris.

Diſcendum & docendum. XXIII.

Diſce, ſed à doctis, indoctos ipſe docето :
Propaganda etenim rerum doctrina bonarum.

Diſce non à quovis, ſed ab his qui poſſunt docere. Rurſum quod ab aliis didiceris, id aliis impertire. Utiliũ enim rerum ſcientia non eſt premenda, ſed per manus tradenda.

Bibendi ratio. XXIV.

Hoc bibe quod proſit, ſi tu vis vivere ſanus :
Morbi cauſa mali eſt homini quandoque voluptas.

Nè biberis ſupra vires. Brevis enim illa bibendi voluptas, ſæpenumero conciliat homini moleſtum & diuturnum morbum.

Nè damnes quod probaveris. XXV.

Laudàris quodcunque palàm, quodcunque probaris,
Hoc vide nè rursùs levitatis crimine damnes.

Levis & inconstans videberis, si, quod aliquando coram multis laudaris, idem postea damnes. Quòd si mutásti sententiam, fac fileas. Fortasse pro *vide*, legendum est *fuge*, *Crimine*] id est, suspicione, & cum vituperio.

Circumspectus sis in utraque fortunâ. XXVI.

Tranquillis rebus quæ sunt adversa caveto:
Rursus in adversis melius sperare memento.

Ne securùs sis, cùm fortuna tranquilla est, sed tempestatem cave. Rursus cùm fortuna sævit, animum sustine spe melioris fortunæ, quæ successura sit. In secundis rebus timenda sunt adversa, nè sis supinus; in adversis speranda sunt lætiora, nè deficias animo.

Studio crescit sapientia. XXVII.

Discere nè cesses; curâ sapientia crescit:
Rara datur longo prudentia temporis usu.

Juxta *Solonis* sententiam. Oportet senescere semper aliquid addiscentes. Nam *(rara)* hoc est, singularis & eximia prudentia contingit *(longo usu)* id est, diuturnâ experientiâ rerum. Quanquam mihi magìs probatur hic ut sit sensus, semper disce; studio crescit sapientia. Nam pauci sunt qui prudentes evadunt experientia rerum; vel quia paucis contingit diu vivere vel quia complures stultitiam non exuunt hac vita. Certissima ac brevissima ad sapientia via est doctrina.

Parcè laudandum. XXVIII.

Parcè laudato: nam quem tu sæpe probâris,
Una dies, qualis fuerit, monstrabit, amicus.

Nè laudes amicum effusiùs cujus non feceris periculum: siquidem ille sæpius abs te laudatus, uno aliquo die declarabit alium fuisse se quàm tu prædicâras.

Discere ne pudeat. XXIX.

Nè pudeat, quæ nescieris, te velle doceri:
Scire aliquid laus est, pudor est nil discere velle.

Quidam stulto quodam pudore malunt semper nescire, quàm

quàm ſemel diſcere: cùm ſcire pulchrum ſit, & pudendum nihil velle diſcere. Ergo honeſtum velle.

Rebus utendum ad ſobrietatem. XXX.

Cum Venere & Baccho lis eſt & juncta voluptas:
Quod lautum eſt animo complectere, ſed fuge lites.

Excerpe quod ineſt boni: fuge quod adjunctum eſt mali. Exhilarat potatio, diſcutit curas, utere hâc commoditate: ſed rurſus ebrietas incitat ad jurgia, hoc cave. Item Venus delectat: ſed habet ſua jurgia. Ama igitur abſque diſſidiis.

Triſtibus & tacitis non fidendum. XXXI.

Demiſſos animo, ac tacitos vitare memento:
Quà flumen placidum eſt, forſan latet altiùs unda.

Triſtes ac tacitos vita; videntur enim aliquid magni mali moliri: quemadmodum cavendum eſt flumen eâ parte quâ tranquillum eſt, nam illud profundiſſimum eſſe ſolet. Ita *Cæſar* magis metuebat *Brutum* & *Caſſium*, pallidos ac tacitos, quam *Antonium* ebrium.

Sors ſorti conferenda. XXXII.

Cùm tibi diſpliceat rerum fortuna tuarum,
Alterius ſpecta quo ſis diſcrimine pejor.

Quoties tædet te tuæ ſortis confer eam cum aliorum fortuna: & videbis te nihilo pejorem, hoc eſt, infeliciorem multis.

Ultro vires nihil aggrediendum. XXXIII.

Quod potes id tenta, nam littus carpere remis
Tutius eſt multo, quam velum tendere in altum.

Aggrederè tuta magis quàm magna. Tutius enim tuto navigare juxta littus, ac remis uti, quàm paſſis velis periclitari in fluctibus. Nec enim omnibus ſavent venti fortunæ.

Cum juſto iniquè non contendendum. XXXIV.

Contra hominem juſtum pravè contendere noli.
Semper enim Deus injuſtas ulciſcitur iras.

Noli pravè] hoc eſt, maliciosè & datâ operâ, aperversè contendere cum homine juſto. Nam Deus nunquam hoc relinquit inultum.

Fortuna utraque æquè ferenda. XXXV.

Ereptis opibus noli gaudere quærendo:
Sed gaude potiùs, tibi si contingat habere.

Si divitiæ contingant, gaude; si ereptæ fuerint, nolito cruciari, sed tunc utere philosophiâ. Neque enim tantum boni habent, ut sit admodum dolendum, si perierint; neque rursus tantum mali, ut non sint libenter accipiendæ, si forte contigerint. Constat carmen esse depravatum: Arbitror legendum, *Noli mœrere quærendo.* Porro *quærendo* non est à *quæro*, sed à *queror* deponenti verbo.

Ab amico quid ferendum. XXXVI.

Est jactura gravis, quæ sunt amittere damnis:
Sunt quædam quæ ferre decet patienter amicum.

Si verbulo lædat amicus, ferendum est. At damna rerum nemo potest æquo animo ferre. In his igitur cavendum nè lædamus amicum.

Tempori non confidendum. XXXVII.

Tempora longa tibi noli promittere vitæ.
Quocunque ingrederis, sequitur mors corporis umbra.

Nemo potest sibi longæ vitatem promittere: cùm mors hominem quocunque eat non aliter insequatur, quàm umbra corpus. Fortasse legendum, *Corpus ut umbra.*

Deus quibus placandus. XXXVIII.

Thure Deum placa, vitulum sine crescat aratro:
Nè credas placare Deum, dum cæde litatur.

Non gaudet Deus morte pecudum, ergo thure litandum est illi, hoc est, re innoxiâ, & minimi sumptûs. At hodie plerique Christianorum, licèt apud hos sublatus sit mos immolandi pecudes, tamen Deum ac Divos sibi tantùm non devinctos esse putant, si eis gemmas, aurum, argentum, serica suspenderint, vel ostentanda tantùm, vel in luxum paucorum vertenda: immemores hæc semper à sanctis fuisse contempta, & si fortè obtigerint, in egenidum usus fuisse effusa.

A potentioribus læsus dissimula. XXXIX.

Cede locum læsus fortunæ, cede potenti:
Cedere qui potuit, prodesse aliquando valebit.

Qui

Qui rem habet cum proceribus, quoniam prodeſſe poſſunt in multis, neceſſe eſt, ut aliquando muſſet injurias, id eſt, tacitus ferat. Lædunt enim aliquando potentes, & tyrannidem exercent. Hic igitur prudens illis debet cedere, ut poſtea per illos, ſuis prodeſſe poſſit. Nam ſi reſiſtens reddiderit eos hoſtes, nec ſibi, nec ſuis prodeſſe poterit.

Caſtiga teipſum. XL.

Cùm quid peccâris, caſtiga te ipſe ſubinde:
Vulnera dum ſanas dolor eſt medicina doloris.

Ubi ſenſeris te alicubi peccaſſe, ſtatim pœnas ſumito de teipſo, & noli tibi ignoſcere: teipſum objurga, tibi ipſi laboris aliquid indicito. Nam, ut in ſanandis vulneribus dolor dolore ſanatur: ſiquidem nè doleat vulnus infundis acria quæ mordent: ſic iſta reprehenſio, tametſi amara eſt, tamen medetur vitio animi.

Amicus mutatus, non vituperandus. XLI.

Damnâris nunquam poſt longum tempus amicum,
Mutavit mores ſed pignora prima memento.

Si is, cum quo tibi fuit diutina conſuetudo, fortè mutatis moribus, alius eſſe cœperit, hoc debes tribuere veteri neceſſitudini, nè vituperes eum, etiamſi non eſt dignus qui ametur.

Beneficiorum collatio attendenda. XLII.

Gratior officiis quò ſis magè, charior eſto:
Ne nomen ſubeas, quod dicitur officiperdæ.

Ut ſis charus omnibus, eſto gratus. *Officiis)* id eſt, beneficiis & benemeritis. Inviſum enim apud omnes eſt nomen *officiperdæ*. Sic enim vocant eum, in quem collatum officium perditur. Nihil enim tam perit, atque id quod confertur in ingratum.

Suſpicionem tolle. XLIII.

Suſpectus caveas, nè ſis miſer omnibus horis.
Nam timidis & ſuſpectis aptiſſima mors eſt.

Qui ſibi fingit periculum, is nunquam non miſer vivit. Nihil igitur huic aptius, quàm mors; quandoquidem non poteſt jucundè vivere. *Suſpectus*, hic accipitur active pro ſuſpiciolo.

Humanitas erga ſervos. XLIV.

Cùm fueris ſervos proprios mercatus in uſus,
Et famulos dicas; homines tamen eſſe memento.

Sic utare ſervis tuis, licèt emptis, ut memineris homines eſſe non pecudes: quòd empti ſunt, fortunæ fuit; quòd homines ſunt, in hoc tibi ſunt pares.

Occaſionem rei commodæ ne prætermittas. XLV.

Quamprimum rapienda tibi eſt occaſio prima:
Nè rurſus quæras, quæ jam neglexeris ante.

Occaſio, quàm antè dixit frontem habere capillatam, ſtatim eſt arripienda: nè ſi ſe ſubduxerit, fruſtrà quæras poſtea quam priùs contempſeras.

Non lætandum de repentino obitu. XLVI.

Morte repentinâ noli gaudere malorum:
Felices obeunt, quorum ſine crimine vita eſt.

Si mali ſubitò moriantur, dolendum magìs eſt, quàm gaudendum. Gaudendum potiùs in morte bonorum, quorum mors felix eſt. Vel ſic, Si videris malos ſubitò tolli, noli gaudere. Contingit idem bonis & innocentibus, ut intelligas hoc caſu accidere, non vindicta numinis.

Pauper ſimulatum vitet amicum. XLVII.

Cùm conjux tibi ſit, nec res, & fama laboret;
Vitandum ducas inimicum nomen amici.

Si pauper habueris uxorem quæ laboret famâ, hoc eſt, de quâ homines malè loquuntur, *(ducas)* id eſt, exiſtimes nomen amici vitandum eſſe utpote inimicum famæ tuæ: videberis enim proſtituere uxorem hoc prætextu, & hoc nomine divites pauperum uxores captant. Tametſi poteſt & alius eſſe ſenſus, nimirum hic: Si tibi ſit uxor ſatis lautâ famâque ſecundâ noli te dare in familiaritatem potentum, nè quid labis uxori tibíque contrahas.

Junge ſtudium. XLVIII.

Cùm tibi contingat ſtudio cognoſcere multa:
Fac diſcas multa, & vites neſcire doceri.

Quo plura didiceris hoc plura ſtude cognoſcere, nè videaris indocilis ullius rei.

Brevitas

Brevitas memoriæ amica. XLIX.

Miraris verbis nudis me ſcribere verſus?
Hos brevitas ſenſus fecit conjungere binos.

Sententia nudis verbis explicanda eſt: meliùs enim meminimus quæ brevia ſunt: Idcirco nudis verbis ſingula præcepta ſingulis Diſtichis complecti voluit, ut apertior eſſet & brevior.

DICTA SAPIENTUM, E GRÆCIS

ut habentur, à neſcio quo Græculo undecunq; collecta, vel conficta potiùs, *Eraſmo* Interprete.

Periandri Corinthii.

OMnibus placeto.
Periculoſa temeritas.
Semper voluptates ſunt mortales; honores autem immortales.
Amicis adverſâ fortunâ utentibus idem eſto.
Lucrum turpe res peſſima.
Infortunium tuum celato, nè voluptate afficias inimicos.
Veritati adhæreto.
Violentiam oderis.
Voluptati tempera.
Pietatem ſectare.
A vitiis abſtine.
Supplicibus miſericors eſto.
Sapientum utere conſuetudine.
Bonos in pretio habeto.
Probrum fugito.
Ea facito quorum non poſſis pœnitere.
Quod juſtum eſt imitare.
Benè meritos honora.
Calumniam oderis.
Cùm errâris, muta conſilium
Omnibus teipſum præbe.
Magiſtratus metue.
Quicquid promiſeris facito.
Age quæ juſta ſunt.
Principibus cede.
A jurejurando abſtine.
Laudato honeſta.
Beneficium repende.
Bona res quies.
Liberos inſtitue.
Litem oderis.
Audi quæ ad te pertinent.
Reſponde in tempore.
Nè cui invideas.
Oculos moderare.

Spem fovè.
Affabilis eſto
Diuturnam amicitiam cuſtodi.
Concordiam ſectare.
Ne loquaris ad gratiam.
Ne tempori credideris.
Ne quavis de re doleas.
Seniorem reverere.
Parcito tanquam immortalis.
Spernato tanquam mortalis.
Ne efferaris gloriâ.
Cede magnis.
Mortalia cogita.
Ne prior injuriam facias.
Mortuum ne rodito.
Conſule inculpatè.
Teipſum ne negligas.
Mortem oppete pro patriâ.
Ex ingenuis liberos crea.
Arcanum cela.
Opportunitatem expecta.
Largire cum utilitate.
Dolorem fuges.
Amicis utere.
Delecta amicos.

Biantis.

In ſpeculo teipſum contemplare, & ſi formoſus apparebis, age quæ deceant formam : ſin deformis, quod in facie minus eſt, id morum penſato pulchritudine.

De numine ne malè loquare, quid ſit autem auſculta.

Audito multa, loquere pauca.

Priùs intellige, & deinde ad opus accede.

Ne ob divitias laudâris virum indignum.

Perſuaſione cape, non vi.

Compara in adoleſcentia quidem modeſtiam, in ſenectute verò ſapientiam.

Pittaci Mitylenæi.

Quæ facturus es, ea ne prædixeris : fruſtratus enim rideberis.
Depoſitum redde.
A familiaribus in minutis rebus læſus feras.
Amico ne maledixeris.
Uxori dominare.
Quæ feceris parentibus, eadem à liberis expecta.
Deſidioſus nè eſto.
Ne contende cum parentibus etiamſi juſta dixeris.
Ne geras imperium priuſquam parere didiceris.
Infortunatum ne irriſeris.
Quæ fieri non poſſunt, cave ne concupiſcas.
Ne feſtinaveris loqui.
Noſce teipſum.

Ante

Ante omnia venerare numen.
Parentes reverere.
Voluptatem coerce.
Inimicum nè putes amicum.
Inter amicos nè sis judex.
Nè lingua præcurrat mentem.
Legibus pare.
Ne quid nimis.
Audito libenter.
Inimicitiam solve.
Uxorem ducito ex æqualibus: ne si ex ditioribus duxeris, dominos tibi pares, non affines.

Cleobuli Lindii.

Nè sis unquam elatus.
Libros revolve.
Justè judicato.
A maledicentia temperato.
Parentes patientiâ vince.
Inferiorem ne rejicias.
Ne teipsum præcipites in crimen.
Res amici diligas, & perinde serves ut tuas.
Quod oderis, alteri ne feceris.
Ne cui miniteris: est enim muliebre.
Citiùs ad infortunatos amicos quàm fortunatos profici scere.
Lapis auri judex: aurum hominum
Mendax calumnia vitam corrumpit.
Mendaces odit quisquis prudens ac sapiens.
Domûs curam age.
Liberos tibi charissimos erudi.
Bonis benefacito.
Suspicionem abjicito.
Beneficii accepti memento.
Aliena ne concupiscas.
Voto nihi pretiosius.

Chilonis Lacedæmonii.

Nosce teipsum.
Temperantiam exerce.
Tempori pare.
Multitudini place.
Moribus probatus esto.
Oderis calumnias.
Ne cui invideas mortalia.
Turpia fuge.
Juste rem para.
Sapientiâ utere.
Ne quid suspiceris.
Ne fueris onerosus.

Solonis Athenienſis.

Deum cole.
Amicis succurre.
Veritatem sustineto.
Legibu pareto.

Iracundiæ moderare.
Malos odio prosequitor.
Parentes reverere.
Neminem invideto.
Nè jurato.
Cogita quod justum est.
Virtutem laudato.

Thalctis Milesii.

Principem honora.
Similis tui sis.
Quòd adest boni consulito,
Gloriam sectare.
Pacem dilige.
Susurronem ex ædibus ejice.
Amicos probato.
Nemini promittito.
A vitiis abstineto.
Vitæ curam age.
Laudatus esto apud omnes.

DICTA SAPIENTUM EX AULONII Carmine, atq; in his extrema sententia ferè semper est gemina, & Districho comprehenditur.

Periandri, Carmine Phaleucio.

Unquam discrepat utile à decoro.
Id est, nihil utile quod non est honestum.
Plus est sollicitus, magis beatus.
Id est, quo quisque ditior, hoc magis sollicitus vivit.
Mortem optare malum, timere pejus.
Miser est, qui tædio vitæ mortem optat: sed miserior, qui semper timet mortem.
Facis ut libeat, quod est necesse.
Quod necesse est facere, fac ut libenter facias.
Multis terribilis, caveto multos.
Quem multi timent, is multos timeat necesse est.
Si fortuna juvat, caveto tolli.
Si fortuna tonat caveto mergi.
Nè extollaris fortunæ prosperitate: In rebus adversis nè frangaris animo.

Bi-

Biantis, Carmine Heroico.

Quænam ſumma boni? Mens quæ ſibi conſcia recti.
Id eſt quid optimum: Animus bene ſibi conſcius.
Pernicies homini quæ maxima? Solus homo alter.
Id eſt, homini maxima pernicies eſt ab homine.
Quis dives: Qui nil cupiat. Quis pauper? Avarus.
Dives eſt non qui multa poſſidet, ſed qui ſuâ ſorte contentus eſt. Avarus omnis pauper eſt, qui, quod habet non habet.
Quæ dos matronis pulcherrima? Vita pudica.
Mulier, etiam pauper, indotata non eſt, ſi caſta eſt.
Quæ caſta eſt? De quâ mentiri fama veretur.
Caſta non eſt, de quâ fama turpiter loquitur.
Quod prudentis opus? Cùm poſſit, nolle nocere.
Quod ſtulto proprium? Non poſſe & velle nocere.
Proprium prudentis eſt, etiam cùm poſſit, nolle tamen ulciſci. Malus, etiam cùm non poſſit, optat tamen lædere.

Pittaci, Carmine Iambico Trimetro.

Loqui ignorabit, qui tacere neſciet.
Ejuſdem eſt artis, rectè tacere & rectè loqui.
Bono probari malo, quàm multis malis.
Non refert quàm multi laudent te ſed quales: nam ab improbis laudari, vituperari eſt.
Demens ſuperbis invidet felicibus.
Stultitia eſt cruciari felicitate malorum, quaſi in vulgaribus bonis ſit ſita felicitas.
Demens dolorem ridet infelicium.
Æquè ſtultum eſt gaudere calamitate malorum, quaſi non & ante fuerint infelices.
Pareto legi quiſquis legem ſanxeris.
Quod aliis præſcripſeris, ipſe ſervato.
Plures amicos re ſecundâ compares.
Paucos amicos rebus adverſis probes.
Proſpera fortuna conciliat multos amicos: at reflante fortunâ pauci manent, ſed ſinceri.

Cleo-

DICTA SAPIENTUM.

CLEOBULI, Carmine Aſclepiadeo.

Quanto plùs liceat, tanto libeat minùs.

Quò potentior es, hoc magis cave ne quid pecces: & quò plus tibi permittunt homines ob principatum, hoc ipſe minùs permittas tibi.

Fortunæ invidia eſt immeritus miſer.

Cùm bonis male eſt, fortunæ imputatur, cùm ea ſæpe magnatum ſit culpa.

Felix criminibus nullus erit diu.

Felicitas malo parta non eſt diuturna.

Ignoſces aliis multa, nihil tibi.

In alios lenis eſto, in teipſum ſeverus.

Parcit quiſque bonis, prodere vult bonos.

Qui bonos viros tradit in manus bonorum, is ſervat, non perdit quos prodit. Quanquam ſuſpicor legendum.

Parcit quiſque bonis, perdere vult malos.

Ut ſit ſenſus, Qui malos ac nocentes afficit ſupplicio, is miſeretur bonorum & innocentium, quos ab horum violentia liberat. Ita *(quiſque)* poſitum eſt pro *(quiſquis.)*

Majorum meritis gloria non datur:
Turpis ſæpe datur fama minoribus.

Laus parentum non tribuitur poſteris: at probra parentum ſæpe objiciuntur liberis.

CHILONIS, CARMINE CHORIambico, ex Choriambis tribus & Amphibracho, videtur Soradicum.

Nolo minor me timeat, deſpiciatque major.

Sic eſt moderanda vitæ ratio, ut nec inferioribus ſis formidini, quod eſt tyrannicum; nec ſuperioribus contemptui, quod eſt abjectæ fortunæ.

Vive memor mortis, immemor ut ſis ſalutis.

Sic fuge turpia quaſi hodie moriturus: Sic cura honeſta ſtudia, quaſi ſemper victurus. Quanquam hic verſus depravatus eſt, ſuſpicor ita legendum.

Vive

Vive memor mortis, ut ſis memor & ſalutis. Aut ſic:
Vive memor mortis, nè ſis immemor & ſalutis.
Triſtia cuncta exſuperes, aut animo, aut amico.
In rebus adverſis, aut amici conſuetudine pelle mœrorem, aut animo te ſuſtine.
Tu bene ſi quid facias, non meminiſſe fas eſt.
Benefacta tua prædicent alii.
Grata ſenectus homini, quæ parilis juventæ:
Illa juventus gravior, quæ ſimilis ſenectæ.
Florida ſenectus ſimillima eſt adoleſcentiæ: moroſa juventus ſimillima eſt ſenectuti.

SOLONIS, Carmine Trochaico.

Dico tunc vitam beatam, fata cùm peracta ſunt.
Nemo beatus, niſi qui feliciter diem obierit.
Par pari jugato conjux; diſſidet, quod impar eſt.
Firmiſſima eſt amicitia quæ inter pares coiit.
Non erunt honores unquam fortuiti muneris.
Honos verus virtutis eſt præmium, non munus fortunæ.
Clàm coarguas propinquum, ſed palam laudaveris.
Amicum laudato palàm, ſed errantem occultè corripe.
Pulchrius multò parari, quàm creari nobilem.
Clarior eſt nobilitas quam ipſe tuis virtutibus tibi paràris, quàm quæ ex majorum imaginibus contigit.
Certa ſi decreta ſors eſt, quid cavere proderit?
Sive ſunt incerta cuncta, quid timere convenit?
Si fatum vitari non poteſt, quid prodeſt præſciſſe? ſin incertum, ſtultum eſt timere quod an eventurum ſit neſcias.

THALETIS, verſu Pentametro.

Turpe quid auſurus, te ſine teſte time.
Quod apud alium puderet facere, nè ſolus quidem auſis facere, veluti teipſo teſte.
Vita perit, mortis gloria non moritur.
Etiam poſt mortem vivit gloria benefactorum.
Quod faciturus eris, dicere ſuſtineris.
Sile, ſi quid eſt in animo facere, nè quis impediat.

Crux

Crux eſt, ſi metuas, vincere quod nequeas.

Auget ſibi moleſtiam, qui timet, quod vitari non poteſt.

Cùm verè objurgas, ſic inimice juvas.

Præſtat verè carpi ab inimico, quàm falsò laudari ab amico.

Nil nimiùm, ſatis eſt, nè ſit & hoc nimiùm.

Nè quid nimis: nã modus omnibus in rebus eſt optimus.

Sequuntur *Mimi Publiani* ab Eraſmo *caſtigati & elucidati.*

ERASMUS ROTERODAM. Lectori S.D.

IN hos depravatiſſimè ſcriptos reperi commẽtariolos, longè prodigioſiores quàm in Catonem, qui neque cœlum neque terram attingerent, & tamen accuratiſſimè depictos, ceu rem ſacram, O ſæculum illud infelix! Sunt plerique Senarii Iambici, ſed Latinæ comœdiæ libertatem non fugientes: ſi quod diverſum genus inciderit, annotabimus. Cæterùm qui ſcire volet à quàm portentoſis mendis hos Mimos vindicaverimus, is conferat cum iis quos ante noſtram editionem habebant vulgati codices, Vale Lector, & fruere.

Alienum eſt omne, quicquid optando evenit.

Senſus eſt, id quod noſtro ſtudio paratur vere noſtrum eſt: quod votis contingit alienum eſt: nempe quod fortuna poſſit eripere.

Ab alio expectes, alteri quod feceris.

Qualis fueris in alio, tales alii futuri ſunt in te.

Animus

Animus verum qui ſcit, ſcit tutò aggredi.

Qui intelligit periculum, is novit cavere periculum: temeritas autem periculoſe rem aggreditur, quia neſcit timere.

Auxilia humilia, firma conſenſus facit.

Concordia fortia facit, etiam quæ ſunt imbecilla: contrà, diſcordia maximas opes debilitat.

Amor animi arbitrio ſumitur, non ponitur.

Nobis in manu eſt, non incipere amare: ubi cœperis, jam illi ſervus es, nec potes excutere cùm velis.

Aut amat, aut odit mulier: nihil eſt tertium.

Mulier nimis eſt vehemens in utramque partem; animal affectibus obnoxium. Quanquam hujuſmodi viros etiam non paucos reperias, nimis in utramque partem vehementes.

Ad triſtem partem ſtrenua ſuſpicio.

Qui parùm ſunt felices, magis laborant ſuſpicione: Vel ſic. Sulpicio plerumque vergit in partem deteriorem. *Strenua* hoc tritam ac propenſam ſignificat.

Ames parentem, ſi æquus eſt: ſi aliter, feras.

Bonum parentem ama: difficilem tolera, vel ob hoc, quia pater eſt. *Æquus* dixit, pro commodo & humano.

Aſpicere oportet, quod poſſis deperdere.

Serva quod nolis perire: Oculus autem, hoc eſt, præſentia domini, optimus rei cuſtos.

Amici vitia ſi feras, facis tua.

Tibi imputabitur quicquid peccat amicus, cùm non admones.

Aliena homini ingenuo acerba eſt ſervitus.

Aliis ſervire, durum eſt ei qui liber ſit natus, & aliis imperare ſolitus.

Abſentem lædit, cum ebrio qui litigat.

Mens enim ebrii non adeſt, cùm quâ loquendum eſt: Itaque perinde eſt ac ſi non adeſſet ipſe.

Amans iratus multa mentitur ſibi.

Multa enim conſtituit in animo quæ non præſtat poſtea.

Egone illam, quæ me: quæ illum?

Avarus

Avarus ipſe miſeriæ cauſa eſt ſuæ.

Nam ſuâ ſponte & volens pauper eſt,

Amans quid cupiat ſcit; quid ſapiat, non videt.

Amans ſine judicio cupit, nec expendit ſalubre ſit an pernicioſum id quod cupit.

Amans quod ſuſpicatur vigilans ſomniat.

Qui amant, ipſi ſibi omnia fingunt; & inani ſpe ſibi blandiuntur.

Ad calamitatem quilibet rumor valet.

Triſtia facilè ſparguntur in vulgus; quæ recta ſunt & honeſta, vix creduntur.

Amor extorqueri non poteſt, elabi poteſt.

Amor non poteſt ſubitò víque expelli, ſed paulatim poteſt elabi.

Ab amante lacrymis redimas iracundiam.

Amans iratus lacrymis placatur.

Apertè mala cùm eſt mulier, tum demum eſt bona.

Fucatum & fraudulentum animal eſt mulier, eáque minimè noxia cùm palàm eſt mala. Indicat nullam eſſe bonam.

Avarum facilè capias, ubi non ſis idem.

Avarum non poteſt ferre avarus. Vel, facilè fallas avarum, niſi ſis idem quod ille eſt, id eſt, avarus & ipſe.

Amare & ſapere vix Deo conceditur.

Non eſt ejuſdem amare & ſanæ mentis eſſe. Perinde quaſi velis cum ratione inſanire, quemadmodum habet *Terentius.*

Avarus niſi cùm moritur, nihil rectæ facit.

Etenim cùm moritur, tum demum permittit alios ſuis opibus frui.

Aſtutè dum celatur, ſe ætas indicat.

Senectus celari non poteſt. Niſi fortè ſic legendum eſt, *Aſtu crimen celatur, ſe ætas indicat.* Tempus enim aperit omnia.

Avarus damno potiùs quàm ſapiens docet.

Sapiens non cruciatur damnis rerum, ſed is qui magni facit pecuniam.

Avaro

Avaro quid mali optes, niſi ut vivat diu?

Propterea quòd miſerrimè vivat. Summum igitur malum optat avaro, qui optat diutinam vitam.

Animo dolenti nihil oportet credere.

Quàm diu doles, nè quid tibi ipſi fidas; nihil enim ſani ſuadet dolor: expecta donec reſidat ægritudo, tum ſtatue quid velis loqui aut facere.

Alienum nobis, noſtrum plus aliis placet.

Suæ quemque ſortis pœnitet. Aliena miratur verbis duntaxat; cæterùm ſi ad rem ventum ſit, pauci velint cum aliis commutare.

Amare juveni fructus eſt, crimen ſeni.

Amor voluptas eſt in juvene; ſcelus in ſene, non voluptas.

Anus cùm ludit, morti delicias facit.

Anum vicinam morti non decet luſus; videtur enim mortem delectare velle.

Amoris vulnus, idem qui ſanat, facit.

Deſiderii vulnus ſanat idem, qui facit, ſi ſui copiam facit. Alluſit ad *Telephi* fabulam.

Ad pœnitendum properat, citò qui judicat.

Nè ſtatim pronuncies: nam præcipitati judicii ſæpe pœnitet.

Amicos res optimæ parant, adverſæ probant.

Et hoc carmen depravatum eſt, fortè ſic legendum: *Amicum optimæ res parant, triſtes probant.* Secunda fortuna conciliat amicos, adverſa explorat, ficti ſint an veri.

Aleator quantò in arte eſt melior, tantò eſt nequior.

Hoc eſt carmen Trochaicum. In mala re quò magis excellis, tantò ſceleratior es: veluti miles quò melior eſt, hoc vir nequior.

Arcum intentio frangit, animum remiſſio.

Arcus frangitur, ſi nimiùm tendas. Animi vires augentur exercitatione, otio franguntur.

Bis eſt gratum, quod opus eſt, ultrò ſi offeras.

Beneficium precibus extortum magnam gratiæ partem perdidit: quod ultrò oblatum eſt, id bis gratum.

Beneficium dare qui neſcit, injuſtè petit.

Non debet uti beneficiis aliorum, qui ipſe nemini benefacit.

Bonum eſt, fugienda aſpicere alieno in malo.

Idem *Plautus, feliciter ſapit, qui alieno periculo ſapit.*

Quid tibi ſit fugiendum id diſcas non tuo malo, ſed ex aliorum malis exemplum ſumito.

Beneficium accipere, libertatem vendere eſt.

Feliciùs eſt dare quàm accipere: perdit enim libertatem, quiſquis utitur alterius beneficio.

Bona nemini hora eſt, ut non alicui ſit mala.

Nulla fortuna ſecunda eſt, quæ non alicujus malo contingat.

Bis cuique mori eſt, alterius arbitrio mori.

Mortem naturalem æquiore animo ferunt homines, adactam graviùs.

Beneficia plura recipit, qui ſcit reddere.

Ingratis nemo plura committit; quos experimur gratos, in hos majora conferimus.

Bis peccas, cùm peccanti obſequium accommodas.

Nam & illum adjuvas & te ejuſdē malefacti reum facis.

Bonus animus læſus graviùs multò iraſcitur.

Lenis animus cùm incandeſcit, vehementiùs commovetur.

Bona mors eſt homini, vitæ quæ extinguit mala.

Miſeris mors eſt optanda quoque, ut quæ finem adferat malorum.

Beneficium dando accipit, qui digno dedit.

Hunc verſum nominatim citat *Aulus Gellius* inter Mimos Publianos.

Blanditiâ, non imperio, fit dulcis Venus.

Jucundum eſt, cùm ex animo quis redamatur, non cùm extorquetur mulieris obſequium.

Bonus animus nunquam erranti obſequium accomodat.

Qui probus eſt ipſe nunquam alteri peccanti aſſentitur.

Beneficium ſe dediſſe qui dicit, petit.

Commemoratio beneficii dati, eſt repoſcentis gratiam.

Conjunctio animi maxima eſt cognatio.

Arctius

Arctiùs alligat mutua benevolentia, quàm affinitas ſanguinis. Fortè verſiculus hic ità legendus eſt.

Benevolus animus maxima eſt cognatio.

Nam & hoc modo carmen conſtat, & in hac litera nempe B. reperiebatur.

Beneficium ſæpe dare, docere eſt reddere.

Qui ſæpiùs bene meretur de aliquo, is provocat ad gratitudinem quadam pertinaciâ benefaciendi.

Bonitatis verba imitari, major malitia eſt.

Qui malus eſt & bene loquitur, is pluſquam malus eſt.

Bona opinio homini tutior pecuniâ eſt.

Tutiùs eſt habere bonam famam, quàm divitias.

Bonum, tametſi ſupprimitur, non extinguitur.

Veritas & juſtitia premi poſſunt ad tempus, ſed emergunt poſtea.

Bis vincit, qui ſe vincit in victoria.

Qui moderatè utitur victoriâ, is vincit, primùm hoſtem, deinde animum.

Benignus etiam dandi cauſam cogitat.

Qui liberalis eſt, non expectat ut rogetur, ſed ultrò quærit occaſionem largiendi.

Bis interimitur, qui ſuis armis perit.

Magis nobis dolet calamitas, cujus ipſi miniſtravimus occaſionem. Veluti ſi quis hominem evehat ad magiſtratum, à quo poſtea ſubvertatur.

Bene dormit, qui non ſentit quàm malè dormiat.

Cùm abeſt ſenſus mali, nihil eſt mali. Veluti ſi quis alto ſomno obrutus, non ſentiat incommoditatem ſtrati.

Bonorum crimen eſt officioſus miſer.

Si calamitoſus eſt, qui rectè vivit, hoc imputatur virtuti cui dicunt adverſari fortunam. Vel ſic; Quum eget neceſſariis vir probus, in dedecus vergit bonorum virorum, qui virtutis non habeant honorem.

Bona fama in tenebris, proprium ſplendorem obtinet.

Decus rectè factorum non poteſt obſcurari: lucet enim in ipſo pectore, ſi non reſpondet opinio populi.

Bene cogitata ſi excidunt, non occidunt.

Quod rectè proposueris, etiamsi ad tempus excidit, animo tamen non omnino perit.

Bene perdit nummos, judici cùm dat nocens.

Qui corrumpit judicem pecuniâ cùm sit nocens, perdit eam, sed suo bono: proinde bene perdit.

Bonis nocet, quisquis pepercerit malis.

Fit injuria bonis, cùm impunitas datur malis. Pauciores enim boni futuri sunt, si liceat impunè malos esse.

Bono justitiæ proxima est severitas.

Severitas enim est justitiâ rigidior & exactior, vergens tamen ad clementiam.

Bonum apud virum citò moritur iracundia.

Apud malos viros ira tardissimè senescit; apud bonos, citó.

Bona turpitudo est, quæ periculum indicat.

Aut sic: *Quæ periculum vindicat.* Satiùs est pudere, quàm pigere: pudor utilis est, per quem arcemur ab his quæ periculosè fecerimus.

Bona comparat præsidia misericordia.

In alios misericors, meretur ut in ipsum faventes sint alii, si quid adversi acciderit.

Bonarum rerum consuetudo pessima est.

Vilescit quod consuetum esse cœperit. Bonis rebus nihil debet esse charius. Charum est autem, quod rarum est.

Beneficium dignis ubi das, omnes obligas.

Virtuti enim datur, non homini. Et tuo beneficio bonus in cæteros omnes utitur.

Crudelis in re adversa est objurgatio.

Consolandus est amicus, non objurgandus, in rebus afflictis.

Cavendi nulla est dimittenda occasio.

Nunquam satis caveris. Aliquando nocendi est omittenda occasio, cavendi nunquam.

Cui semper dederis, ubi neges, rapere imperas.

Qui adsueverit semper accipere, is putat jam sibi deberi quod datur, adeo ut si negaris, paratus sit eripere vi. Hoc ad magnates peculiariter attinet.

Crudelem

Crudelem medicum intemperans æger facit.

Ægroti intemperantia facit, ut medicus cogatur ad duriora remedia descendere, nempe sectionem, aut ustionem, & similia.

Cujus mortem amici expectant, vitam oderunt.

Ejus vita fuerit invisa oportet, cujus amici mortem optant.

Cum inimico nemo in gratiam citò redit.

Non est statim fidendum inimico. Facilè dissolvitur benevolentia, at non facilè sarcitur. Et ira omnium tardissimè senescit.

Citiùs venit periculum quod contemnitur.

Magìs nocet periculum his qui negligunt, quàm qui cavent.

Casta virum matrona parendo imperat.

Pudica uxor hoc impetrat obsequio suo, ut quicquid velit, faciat maritus, & magìs imperat cùm obsequitur, quàm cùm exigit.

Citò ignominia fit superbi gloria.

Arrogantiam semper sequitur infamia; & qui insolenter utitur gloriâ, incidit in ignominiam.

Consilio melius vincas quàm iracundiâ.

Ira præceps est, prudentia sedata. Hâc citius efficies quæ voles, quàm violentiâ & ferociâ.

Cuivis dolori remedium est patientia.

Omnis dolor lenitur patientiâ. Alia aliis malis sunt remedia, at patientia commune est malorum omnium lenimentum.

Cùm vitia prosunt, peccat qui rectè facit.

Cùm expediat esse malos, tum nocet esse bonos. Et cùm præmium est malefactis, tum benefactis pœna est.

Contemni est levius quàm stultitiâ percuti.

Satius est contemni ob virtutem, quàm stultum quid agere.

Comes jucundus in via pro vehiculo est.

Et hic versus citatur ab *Aulo Gellio*. Jucundus confabulator facit, ut non sentias viæ tædium, perinde ac si vehiculo porteris.

Citò improborum læta in perniciem cadunt.

Non eſt diuturna malorum felicitas.

Crimen relinquit vitæ, qui mortem appetit.

Videtur accuſare vitam ſuam, qui mortem appetit.

Cui plùs licet quàm par eſt, plùs vult quàm licet.

Hunc verſiculum adſcripſi ex *Gellio*. Cui plùs permittitur quàm æquum eſt, is plùs ſibi ſumit quàm oportet. Hoc convenit in tyrannos & uxores.

Damnare, eſt objurgare, cum auxilio eſt opus.

Cùm amicus afflictus eget auxilio, tum objurgare non eſt officioſum, ſed damnare eſt. Primùm eximendus eſt calamitati, poſtea objurgandus, quòd ſuâ culpâ in eam inciderit.

Diſcipulus eſt prioris poſterior dies.

Quotidianâ rerum experientiâ reddimur prudentiores.

Diu apparandum eſt bellum, ut vincas celeriùs.

Qui in aggrediendo nimiùm properant, aliquando tardiùs conficiunt. Mora in apparando non diſpendium eſt, ſed lucrum ad negotium citò conficiendum.

Dixeris maledicta cuncta, quum ingratum hominem dixeris.

Ingratitudo omnia vitia in ſe complectitur, nullum igitur convitium dici poteſt contumelioſius. Verſus eſt Trochaicus.

De inimico nè loquare malùm, ſi cogites.

Si cogites nocere inimico, cave loquaris malè; cavebit enim ille: Stultum eſt igitur maledicere; Nam ſi amicus eſt, iniquè facis: ſin inimicus, minùs illi nocebis.

Deliberare utilia, mora tutiſſima eſt.

Tutiſſimum eſt eſſe lentas conſultationes. Nam præcipitata conſilia plerumque ſunt inauſpicata.

Dolor decreſcit, ubi quò creſcat, non habet.

Quum malum venerit ad ſummum, tum neceſſe eſt ut fiat remiſſius.

Dediſcere flere fœminam, eſt mendacium.

Id eſt, fœmina nunquam hoc dediſcet.

Diſcordiâ fit charior concordia.

Amantium iræ amoris redintegratio eſt.

De-

Deliberandum eſt diu, quod ſtatuendum eſt ſemel.

De quo non potes niſi ſemel ſtatuere, veluti de matrimonio, de ſacerdotio, de hoc diù deliberandum eſt, priùs quàm aggrediaris.

Difficilem oportet aurem habere ad crimina.

Ne facile credas accuſanti quempiam.

Dum vita grata eſt, mortis conditio optima eſt.

Tum optimum eſt mori, cùm adhuc dulce eſt vivere.

Damnum appellandum eſt, cum mala fama lucrum.

Lucrum cum jactura famæ, damnum eſt, non lucrum.

Ducis in conſilio poſita eſt virtus militum.

Fruſtrà ſunt fortes milites, ni ducis prudentiâ regantur.

Dies quod donat, timeas; citò raptum venit,

Quod ſubitò contingit, ſubitò ſolet auferre fortuna.

Fortaſſe (*teneas*) legendum, pro (*timeas.*)

Dimiſſum, quod neſcitur, non amittitur.

Non eſt damnum quod non ſentis.

Etiam innocentes cogit mentiri dolor.

In tormentis ſæpe mentiuntur & innocentes, adacti cruciatu.

Etiam peccatori rectè præſtetur fides.

Adeo ſervandus eſt fides, ut etiam malis in rebus aliquando præſtanda ſit.

Etiam celeritas in deſiderio mora eſt.

Cupienti etiam feſtinatio videtur mora.

Ex vitio alterius ſapiens emendat ſuum.

Ex alienis erratis ſapiens colligit, quid ſit ſibi cavendum.

Et deeſt & ſupereſt miſeris cogitatio.

Deeſt, quia non vident, quo pacto poſſint mederi malis: & ſupereſt, quia intelligunt, quod debuerint cavere, ſed ſeró.

Etiam obliviſci quod ſcis interdum expedit.

Quædam hujuſmodi ſunt, ut ſint dediſcenda. Legi poterat *quod ſis*, ut ſit ſenſus, Expedit aliquoties meminiſſe magis, quid præſens tempus & res poſtulet, quàm tua dignitas.

Ex hominum quæſtu facta fortuna eſt Dea.

Studium lucri facit, ut fortuna credatur esse Dea, quæ faveat. Aut *(ex questu)* id est querimoniis; Nam illi imputant, si quid acciderit.

Effugere cupiditatem, regnum est vincere.

Vincere avaritiam aut iram, plùs est quàm regnum.

Exuli ubi nusquā domus est, sine sepulchro, est tanquā mortuus

Opinor ita legendum.

Cui nusquam domus est, sine sepulchro, est mortuus.

Id est, Exul qui nusquam habet domum, perinde est ut mortuus insepultus, aut cui non est sepulchrum; exilium enim mors est civilis.

Etiam qui faciunt, odio habent injuriam.

Nolunt sibi fieri injuriam nec ii qui faciunt aliis.

Eripere telum, non dare irato decet.

Irato non est danda occasio nocendi, sed potiùs adimenda.

Se denegare patriæ, exilium est pati.

Sic enim versiculum hunc mutavimus. Qui latet & non versatur in republica, is suâ sponte exul est.

Etiam capillus unus habet umbram suam.

Nihil est tam minutum, quod non possit aliquid.

Heu quàm miserum est, fieri metuendo senem?

Miserrimum est consenescere metu mali, quod nondum advenerit.

Etiam hosti est æquus, qui habet in consilio fidem.

Qui sequitur quod dictat fides, non quod dolus, is etiam hostibus erit æquus.

Excelsis multò facilius casus nocet.

Ex alto cadentibus periculosior est, ac facilior ruina: Ità periculosius dejicimur ex alta fortuna.

Fidem qui perdit, quò se servet in reliquum?

Qui perdit pecuniam, habet in quod se servet; qui fidem, nihil habet, in quod se servet.

Fortuna cum blanditur, captatum venit.

Insidiatur fortuna, cùm blanda est; ità tum maximè habenda est suspecta, cùm maximè prospera est.

Fortunam citiùs reperias, quàm retineas.

Diffi-

Difficillimum eſt retinere fortunam, nè mutetur: & major virtus tueri parta, quàm parare.

Formoſa facies, muta commendatio eſt.

Favetur enim formoſis, etiam ſi nihil dicant.

Fruſtra rogatur, qui miſereri non poteſt.

Qui non poteſt molleſcere precibus, quid opus eſt hunc rogare.

Fraus eſt accipere quod non poſſis reddere.

Dolus eſt accipere beneficium à quoquam, cui non poſſis tantundem reddere.

Fortuna, nimiùm quem fovet, ſtultum facit.

Magnæ felicitatis comites, ſunt ſtultitia & arrogantia.

Fatetur facinus, qui judicium fugit.

Qui detrectat judicium, indicat ſibi malè conſcium eſſe.

Felix improbitas, optimorum eſt calamitas.

Quoties fortuna favet improbis, hoc fit calamitate, & malo optimorum.

Feras, non culpes, quod vitari non poteſt.

Hic verſus nominatim citatur à *Gellio.* Quod mutari corrigíque non poteſt, id tacitè ferendum eſt, non vituperandum.

Futura pugnant, ut ſe ſuperari ſinant.

Sic inſtant futura mala, ut tamen vinci vitaríque poſſint prudentiâ.

Furor fit, læſa ſæpiùs patientia.

Et hoc carmen citatur à *Gellio.* Lenes cùm ſæpiùs provocantur, tandem irritati graviùs iraſcuntur; quia rariùs & ſeriùs commoventur.

Ficta citò ad naturam redierint ſuam.

Simulata non diu durant. Et juxta *Flaccum.*

Naturam expellas furcâ, tamen uſq; recurret.

Ordo carminis inverſus eſt.

Citò ad naturam ficta redierint ſuam.

Fidem qui perdit, nihil poteſt ultrà perdere.

Omnia perdidit, qui fidem perdidit.

Facilitas animi ad partem ſtultitiæ rapit.

Facilè

Facilè adducitur ad vitia, qui facili eſt animo, ut Mitio ille Terentianus, qui ob facilitatem ſexagenarius novus factus eſt maritus.

Fides ut anima, unde abiit, nunquam eò redit.

Ut vita ſemel amiſſa, nunquam revertitur: ſic nec fides, juxta illud, Qui ſemel ſcurra, nunquam bonus paterfamiliâs.

Fidem nemo unquam perdit, niſi qui non habet.

Pecuniam non perdit, niſi qui habuit. At fidem is dicitur perdidiſſe qui non habuit, id eſt qui perfidus fuit.

Fortuna obeſſe nulli contenta eſt ſemel.

Nullum malum venit ſine incurſu alterius mali.

Fulmen eſt, ubi cum poteſtate habitat, iracundia.

Verſus eſt Trochaicus: potens cùm iraſcitur, fulminat, non iraſcitur.

Fruſtra cùm ad ſenectam ventum eſt, repetes adoleſcentiam.

Et hic Trochaicus eſt: non licet rejuveneſcere.

Proinde ſeni tractanda ſunt ſenilia.

Falſum maledictum, malevolum mendacium eſt.

Qui conviciatur & mentitur, is maliciosè mentitur.

Fœminæ naturam regere, deſperare eſt omnium.

Omnes deſperant ſe poſſe regere mulieris ingenium.

Fer difficilia, ut facilia leviùs feras.

Exerce te rebus difficilioribus, ut alia faciliùs feras.

Fortuna nulli plùs quàm conſilium valet.

Conſilium plùs efficit, quàm felicitas.

Fortuna vitrea eſt, quæ cùm ſplendet, frangitur.

Vitrum cùm maximè lucet, tum facillimè frangitur.

Ità ſplendidiſſima fortuna minimè durabilis eſt.

Feras quod lædit, ut quod prodeſt, perferas.

Ut petiare commodo, feras incommodum.

Facit gratum fortuna, quam nemo videt.

Fortuna facit invidioſum, niſi lateat. Ergo diſſimulanda eſt.

Frugalitas miſeria eſt rumoris boni.

Hunc verſum addidi ex *Gellio*. Eſſe frugalem, rumor quidem bonus eſt, ſed infelix & parùm vulgo laudatus.

cui

cui profusio magis placet. Nisi mavis miseriam accipere pro penuria sive inopiâ. Nam tum erit sensus: qui laudatur frugalis, is non laudatur. Tertius sensus argutissimus est: frugalitas est parsimoniæ vitium, sed sub honesto laudatóque nomine.

Grave præjudicium est, quod judicium non habet.

Post præjudicia sequuntur judicia, in quibus excutiuntur præjudicia. At grave est illud præjudicium, quod non sequitur aliud judicium, sed ipsum judicii loco est, veluti si princeps præ se ferat animum inimicum in quempiam, nullus est judex qui secus ausit judicare.

Gravissima est probi hominis iracundia.

Vir bonus ut tardior est ad iram, irâ graviùs irascitur, si victa sit illius bonitas.

Gravis animi pœna est, quem post factum pœnitet.

Magnam pœnam dedit, quem pœnitet facti.

Gravis animus dubiam non habet sententiam.

Vir constans certa habet consilia.

Grave est malum omne, quod sub aspectu latet.

Malum illud est immedicabile, quod prætextu bonæ rei personatum est. Nam hîc aspectum vocat personam.

Graviùs nocet, quodcunque inexpertum accidit.

Nova mala graviùs dolent.

Gravior inimicus, qui latet sub pectore.

Affectus vitiosus maximè nocet homini: at is latet sub pectore, nec potest excuti.

Gravissimum est imperium consuetudinis.

Consuetudo planè tyrannidem quandam obtinet in rebus humanis, adeò ut stultissima quæque, si semel inoleverint, revelli non possint.

Grave crimen, etiam cùm dictum est leviter, nocet.

Veluti si quis apud Anglos, vel joco vocet aliquem proditorem, non caret periculo, ob odium criminis.

Heu quàm difficilis est gloriæ custodia?

Fama honesta facillimè contaminatur; & difficilius est eam tueri, quàm parare.

Homo extra corpus est suum, cùm irascitur.

Non

Non eſt apud ſe, quiſquis iraſcitur. Reſpondet ille ſuperiori, *Abſenti loquitur, qui cum irato litigat.*

Heu quàm eſt timendus, quicunque mori tutum putat?

Qui mortem contemnit, is vehementer eſt timendus: propterea quòd alienæ vitæ dominus eſt, quiſquis ſuæ contemptor eſt.

Homo, qui in homine calamitoſo eſt miſericors, meminit ſui.

Intelligit enim ſibi poſſe accidere, ut ſit opus auxilio, Verſus eſt Trochaicus.

Honeſta eſt turpitudo pro bona cauſa mori.

Glorioſa eſt infamia, vitam impendere juſtitiæ. Et hic Trochaicus eſt.

Habet in adverſis auxilia, qui in ſecundis commodat.

Et hic Trochaicus eſt. Qui, cùm feliciter agit, aliis ſubvenit, huic alii ſubveniunt in rebus adverſis.

Heu quàm miſerum eſt lædi ab illo, de quo non poſſis queri!

Et hic Trochaicus eſt. Durum eſt lædi vel ab amico, vel à potente; quòd queri de altero non eſt honeſtum, de altero non eſt tutum.

Hominem experiri multa, paupertas jubet.

Paupertas ingenioſa eſt, & artium repertrix. Et *Ingenium mala ſæpe movent*, juxta *Naſonem*.

Heu dolor quàm miſer eſt, qui in tormento vocem non habet!

Et hic Trochaicus eſt. In tormentis verum exquiritur: at quidem ità torquentur, ut non auſint verum dicere, ſcientes quid velit taceri, qui torquet.

Heu quàm pœnitenda incurrunt homines, vivendo diu!

In longa vita multa accidunt quæ nolis. Hic quoque Trochaicus eſt.

Habet ſuum venenum blanda oratio.

Inſidioſa eſt blandiloquentia, & mellitum venenum.

Homo toties moritur, quoties amittit ſuos.

Orbitas mors quædam eſt.

Homo ſemper in ſe ſe aliud fert, in alterum aliud cogitat.

Hic eſt Iambicus Terrameter. Nemo non eſt diſſimulator.

Honeſtus rumor, alterum eſt patrimonium.

Tan-

Tantundem ferè valet honesta fama, quantum patrimonium.

Homo nescit, si dolore fortunam invenit.

Non sentitur dolor, quo paratur aliquid commodi.

Honestè servit, qui succumbit tempori.

Honestum est servire tempori, & cedere fortunæ ad tempus.

Homo vitæ commodatus, non donatus est.

Vita datur ad tempus, ut qui dedit, exigat suo jure quandocunque velit.

Hæredem scire, utilius est quàm quærere.

Quidam codices habent, *ferre*, pro *scire*. Satiùs est ferre qualemcunque hæredem, quàm nullum habere.

Si legas *scire*, sensus est, Præstat habere liberos, quibus tua relinquas, quàm circumspicere alienos, quibus tua relinquas.

Hæredis fletus sub persona risus est.

Hic quoque versus citatur à *Gellio*. Fletus hæredis est risus personatus, id est, dissimulatus: gaudet enim etiamsi fleat.

Habent locum maledicti crebræ nuptiæ.

Vulgus malè sentit de muliere sæpius nuptâ.

Inferior horret quicquid peccat superior.

Quod principes peccant, id recidit in malum plebis.

Inimicum ulcisci, vitam accipere est alteram.

Jucundissima res est vindicta, & velut altera vita. Primùm vitam tuetur suam, deinde capit voluptatem ex ultione.

Id agas, nè quis tuo te merito oderit.

Odium effugere non possumus; nè quis nos meritò oderit, id cavere possumus.

Invitum cùm retineas, exire incitas.

Qui non cupit manere, hunc quò magis retines, hoc magis cupis abire.

Ingenuitatem lædis, cùm indignum rogas.

Servile est, supplicem esse homini indigno: Læditur igitur ingenuitas.

In

In nullum avarus bonus est, in se pessimus.

Nulli benefacit avarus, se verò etiam discruciat custodiâ rerum suarum.

Inopi beneficium bis dat, qui dat celeriter.

Bis gratum est beneficium, quod statim promptéq; datur egenti.

Instructa inopia est in divitiis cupiditas.

Cupere, cùm abundes, inopia quædam est non expedita, sed instructa & onusta; quasi dicas, dives inopia.

Invitat culpam, qui peccatum præterit.

Qui dissimulat peccatum, is invitat ut iterum peccetur.

Jucundum nihil est, nisi quod reficit varietas.

Nihil tam dulce, quod non pariat satietatem, nisi varietate condiatur.

Ingenuitas non recipit contumeliam.

Generosi & ingenui animi est, negligere contumeliam. Aut sic: Generosus animus impatiens est contumeliæ.

Impunè peccat in eum, qui peccat rarior.

Fortè sic legendum est, Impunè peccat, cùm quis peccat rarior: Aut, impunè peccat, cùm quis peccat rariùs.

Ingratus unus miseris omnibus nocet.

Unius hominis ingratitudo facit, ut nec gratis succurratur, cùm egeant.

In miseri vitâ nulla contumelia est.

Hoc carmen variè reperi depravatum; & haud scio an rectè divinârim: Non videtur contumelia, quam facias in hominẽ malum, & infelicem. Nisi sic mavis, in vitia miseri contumelia est dicere: id est, contumeliæ genus est insectari vitia hominis miseri, qui magis eget consolatione.

Inopiæ parva desunt, avaritiæ omnia.

Seneca citat hujusmodi Publii carmen:

Luxuriæ desunt multa, avaritiæ omnia.

Quanquam hic quoque versus constabit si legas Inopiæ desunt parva sive pauca: quod ego malim. Multa desiderat pauper ad vitæ usum, sed avarus magis eget, qui nec id habet quod habet.

Ità amicum habeas, posse ut fieri inimicum putes.

Et hic citatur à *Gellio*. Sic ama, tanquam oſurus. Ità confidas amico, ut ſi fiat inimicus, non multùm poſſit lædere.

Invidiam ferre, aut fortis, aut, felix poteſt.

Fortunati negligunt invidiam ; vir fortis contemnit.

In amore mendax ſemper iracundia.

Eadem eſt ſententia, quam antè dixit.

Amans iratus multa mentitur ſibi.

Invidia tacitè, ſed minutè iraſcitur.

Invidus habet iram ſuam, ſed diſſimulatam, & minutam hoc eſt de re nihili.

Iratum breviter vites, inimicum diu.

Ira ſtatim ſubſidit, odium diuturnum eſt. Odit autem quiſquis eſt inimicus. Ab hoc igitur diu cavendum eſt, imò ſemper. Hoc ipſum admonet ſapiens Hebræus.

Ab hoſte reconciliato cavendum.

Injuriarum remedium eſt oblivio.

Vindicta non medetur injuriis tibi factis, ſed oblivio.

Iracundiam qui vincit, hoſtem ſuperat maximum.

Trochaicus eſt. Fortiſſimi eſt iram ſuam vincere. Hoc *Alexander* ille magnus orbis dominator non potuit.

In malis ſperare bonum, niſi innocens, nemo ſolet.

Et hic Trochaicus. Bona conſcientia facit, ut in malis ſperemus ſuperos auxiliaturos.

In vindicando criminoſa eſt celeritas.

Quidam habent, in judicando. Nè ſis præceps vel ad ultionem, vel ad judicandum.

Inimicum quamvis humilem, doſti eſt metuere.

Sapientis eſt, non contemnere hoſtem quantumvis humilem : poteſt enim per occaſionem nocere.

In calamitoſos riſus etiam injuria eſt.

Miſeri riſu etiam offenduntur. Et quibus res ſunt minus ſecundæ, ad ſuſpicionem mali rapiunt etiam caſu dicta.

Judex damnatur, cùm nocens abſolvitur.

Cùm abſolvitur nocens, tunc judex non innocens ſit oportet.

Ignoſcere humanum, ubi pudet, cui ignoſcitur.

Non

Non ignoſcendum eſt, niſi pœniteat facti.

In rebus dubiis plurima eſt audacia.

Fortè legendum eſt *plurimum*, vel *plurimi*. Multum valet audacia, cùm res eſt *dubia*, hoc eſt, periculoſa.

Ille nocens ſe damnat, quo peccat, dic.

Quiſquis admittit ſcelus illico ſibi damnatus eſt, judice conſcientiâ, etiamſi judex nemo pronunciet.

Ità crede amico, nè ſit inimico locus.

Idem dixit antea : *Ità amicum habeas, &c.*

Iratus etiam facinus conſilium putat.

Qui iraſcitur, etiam ſcelus putat judicio rectéque fieri. Aut, iratus lædi ſe putat ab eo, qui bene conſulit.

Improbè Neptunum accuſat, qui iterum naufragium facit.

Hoc addidit ex *Gellio*, Qui ſemel expertus, iterum exponit ſe periculo, imprudenter accuſat fortunam. Eſt autem & hic Trochaicus Tetrameter.

Loco ignominiæ eſt apud indignum dignitas.

Honor commiſſus indigno, non honeſtat eum, ſed magìs dedecorat.

Laus ubi nova oritur, etiam vetus admittitur.

Si iterum recte facies, efficies, ut ſuperiori de te famæ fidem habeant homines.

Læſo doloris remedium inimici dolor.

Suum malum minùs ſentit, qui poteſt ulciſci.

Levis eſt fortuna : citò repoſcit quæ dedit.

Fortuna inconſtans ſtatim reperit & aufert, ſi quid dedit.

Lex univerſa eſt, quæ jubet naſci & mori.

Neceſſitas naſcendi ac moriendi, neminem non complectitur.

Lucrum ſine damno alterius fieri non poteſt.

Unius lucrum damnum eſt alterius. At non item in rebus animi.

Laſcivia & Luxus nunquam habet concordiam.

Intemperantia ſemper obnoxia eſt infamiæ.

Legem nocens veretur, fortunam innocens.

Innocens etſi non veretur leges, ut nocens ; tamen timet

met fortunam, quæ nonnunquam opprimit innocentem.

Luxuriæ deſunt multa, avaritiæ omnia.

Hunc verſum citat *Seneca* in controverſiis. Multis profuſor, avarus eget omnibus. Illi multis eſt opus, qui multum abſumit: huic nihil eſt ſatis, cùm ſit inſatiabilis.

Malignos fieri maximè ingrati docent.

Ingrati faciunt, ut qui benigni fuerint, contractiùs donent. Hos enim *malignos* vocat, id eſt, parcos.

Malis micatur, qui uni facit injuriam.

Omnes expectant injuriam ab eo, qui uni fecerit.

Mora omnis odio eſt, ſed facit ſapientiam.

Moleſta eſt mora in omni re: tamen ea nos reddit ſapientes, ne quid agamus temere aut inconſultò.

Mala cauſa eſt, quæ requirit miſericordiam.

Innocentia non eget miſericordiâ, ſed æquum deſiderat judicem. At cùm fiducia rei tota eſt in miſericordia judicis, peſſimam habet cauſam.

Mori eſt felicis, antequam mortem invocet.

Ille feliciter moritur, qui tum moritur, dum adhuc jucunda eſt vita, ac nondum hujus tædio mortem optat. Quidam codices pro *felicis*, habent felicius.

Miſerum eſt tacere cogi, quod cupias loqui.

Durum eſt, cum non licet loqui quod velis; nam illic multò minùs licebit facere quæ velis, ſi loqui non licet.

Miſerrima eſt fortuna, quæ inimico caret.

Felicitas incitat inimicitias: ergo cui nullus invidet, is miſerrimus ſit oportet.

Malus eſt vocandus, qui ſuâ cauſâ eſt bonus.

Qui bene facit commodi ſui causâ, is malè facit.

Malus, ubi bonum ſe ſimulat, tunc eſt peſſimus.

Diſſimulata malitia peſſima eſt.

Metus cùm venit, rerum habet ſomnus locum.

Timor abigit ſomnum. Aut, Non eſt dormitandum in periculo.

Mori neceſſe eſt, ſed non quoties volueris.

Aliquando optant mortem homines, cùm mori non poſſint. Ac ſemel duntaxat moriendum, nam à morte non

datur reviviſcere : hoc dictum adverſùs eos qui quoties accidit aliquid in vita moleſti, mortem optant, quaſi liceat reviviſcere.

Malè geritur, quicquid geritur fortunæ fide.

Quod à fortuna pendet, id parùm eſt firmum.

Mortuo qui mittit munus, nil dat illi, adimit ſibi.

Olim ſolebant inferias exhibere mortuis; hoc perit vivis, & nihil accipit mortuus. Trochaicus eſt.

Minor eſt quàm ſervus, dominus qui ſervos timet.

Infra ſervos eſt, qui ſervos ſuos timet, nempe malè ſibi conſcius.

Magis hæres ſidus naſcitur, quàm ſcribitur.

Filius naſcitur hæres, hæredipeta ſcribitur. Hoc adverſùs illos; qui fraudatis iis, quos natura conjunxit, ob offenſam aliquam res ſuas ad alienos transferunt.

Malo in conſilio fœminæ vincunt viros.

In rebus malis plus ſapiunt fœminæ, quàm viri.

Mala eſt voluptas, alienis aſſueſcere.

Dulcis cibus alienus, ſed fœda voluptas eſt aſſueſcere alienis.

Magno cum periculo cuſtoditur, quod multis placet.

Trochaicus eſt: Difficile eſt ſervare quod expetunt multi, veluti pecuniam, aut formoſam uxorem.

Mala eſt medicina, ubi aliquid naturæ perit.

Medicina quæ lædit naturam, dura eſt, velut quæ membrum aufert.

Mala naturæ nunquam doctrinæ indigent.

Ad mala vel citra doctrinam ſumus idonei, virtus diſcitur.

Miſeriam neſcire, eſt ſine periculo vivere.

Qui ſine periculo vivit, is feliciter vivit. Vita tuta, quamvis humilis, feliciſſima eſt.

Malè vivunt, qui ſemper victuros putant.

Semper enim prorogant in craſtinum, ſi quid eſt voluptatis, aut bonæ rei.

Maledictum interpretando, facies acrius.

Quidam excuſant convitium interpretatione, atque ità magis irrirant.

Malè ſecum agit æger, medicum qui hæredem facit.

Invi-

Invitat enim, ut occîdat.

Minùs decipitur, cui negatur celeriter.

Minùs [illegible]aim diu ſperat, & fruſtratur leviùs.

Mutat ſe bonitas, quam irritat injuria.

Boni ſunt mali, ſi provoces.

Mulier cùm ſola cogitat, malè cogitat.

Mulier apud ſe cogitabunda, aliquid mali volvit in animo: Pudor enim cohibet eum ſexum, qui abeſt in ſolitudine.

Male facere qui vult, nuſquam non cauſam invenit.

Malis nulquam deeſt occaſio malefaciendi.

Malevolus ſemper ſuâ naturâ veſcitur.

Etiamſi deeſt præmium maleficii, tamen malevolus fruitur ſuâ malitia, & vel gratis malus eſt.

Multos timere debet, quem multi timent.

Quem multi timent, hunc pauci amant. Is igitur viciſſim timeat oportet, à quibus timetur.

Malè imperando ſummum imperium amittitur.

Summum imperium eſt bene imperare: id amittitur malè imperando. Aut, Nullum imperium tam potens, quod non amittitur, ſi tyrannicè imperes.

Mulier quæ nubit multis, multis non placet.

Malè audiunt vulgò quæ ſæpiùs mutant maritum. Aut infelices ſunt, aut incontinentes aut inconſtantes, aut meroſæ. Quæcunque enim nubit marito ſecundo, priori diſplicuit, à quo divertit.

Malum conſilium eſt, quod mutari non poteſt.

Nunquam te involvas hujuſmodi nodo ut explicare te non poſſis. Hunc verſum adjecimus ex *Aulo Gellio.*

Nihil agere, ſemper infelici eſt optimum.

Qui infortunatus eſt in rebus gerendis, huic optimum eſt in otio vivere.

Nihil peccant oculi, ſi animus oculis imperet.

Oculos incuſamus, quaſi miniſtrent occaſionem malarum cupiditatum. At animus in culpa eſt, qui oculis non imperat.

Nihil proprium ducas, quod mutari poſſit.

Nihil exiſtimes verè tuum ac perpetuum, quod poſſit auferri.

Non citò ruina perit vir, qui ruinam timet.

Fortaſſe ſic legendum ut ſit Trochaicus:

Non citò perit ruina, qui ruinam prætimet: id eſt, non facilè opprimitur incommodo, qui præcavet incommodum; & non facilè opprimitur periculo, qui periculum obſervat.

Neſcis quid optes, aut quid fugias, ità ludit dies.

Iambicus eſt Tetrameter. Ità ludit tempus & fortunæ viciſſitudo, ut ſæpe quæ putâris optima, ſentias maxime nocere, & è contra.

Nunquam periculum ſine periculo vincitur.

Et hic citatur à *Gellio.* Audendum eſt aliquo pacto, ſi cupias effugere periculum. Nam qui timet omnia, nunquam ſeſe explicabit.

Nulla tam bona eſt fortuna, de qua nil poſſis queri.

Trochaicus eſt. Felicitati ſemper aliquid adjunctum eſt incommodi.

Nuſquã melius morimur homines, quã ubi libenter viximus.

Ibi mori optimum, ubi jucundè viximus. Trochaicus eſt.

Negandi cauſa avaro nuſquam deficit.

Qui non dat libenter, ſemper aliquam invenit cauſam cur non det.

Nimiùm altercando veritas amittitur.

Moderatâ diſceptatione veritas excutitur, at immoderatâ perditur. Id quod prorſus accidit ſophiſticis quibuſdam ac rixoſis diſputatoribus. Hic verſus à *Gellio* citatur.

Quotidie damnatur, qui ſemper timet.

Qui ſibi conſcius, ſemper timet ſupplicium, quotidie damnatur.

Quotidie eſt deterior poſterior dies.

Semper ætas vergit in pejus: hoc eſt, mores hominum indies magìs degenerant.

Ridiculum eſt, odio nocentis perdere innocentiam.

Trochaicus eſt. Stultum eſt ſic odiſſe peccatum, ut ipſe pecces: veluti ſi quis ob impudicam uxorem veneno tollat adul-

adulterium, & ſic puniat adulteriam, ut ipſe fiat venefi[cus].

Pars beneficii eſt, quod petitur bene ſi neges.

Quidam ità moleſtè dant, ut gratiam amittant beneficii. Quidam adeò commodè negant, ut videantur dediſſe.

Stultum eſt timere, quod vitari non poteſt.

Veluti mortem aut aliud fatale incommodum.

Timidus vocat ſe cautum, parcum ſordidus.

Suis quiſque vitiis blanditur, eáque extenuat mutatis nominibus.

Veterem ſerendo injuriam, invitas novam.

Et hic citatur ab *Aulo Gellio*. Si finas impunitum peccatum, facis ut iterum libeat peccare.

Tam deeſt avaro quod habet, quàm quod non habet.

Hunc ſenariùm citat *Seneca* in controverſiis. Avarus non magis utitur ſuis quàm alienis; utriſque igitur ex æquo caret.

O vita miſero longa, felici brevis!

Et hunc refert *Seneca*. Infelices laborant vitæ tædio. Felicibus mors ante diem videtur accedere, quòd vitæ tædium non ſentiant.

RODOLPHUS AGRICOLA

Johanni Agricolæ ſuo fratri, *S. D.*

NIhil habeo, mi frater, quod vel ego aptius tibi pro noſtra neceſſitudine, ut qui frater ſim tuus, afferre poſſim: vel tu potius pro tua ætate, ut qui prima juventæ ſpatia ingrederis, ex me expectare debeas, quàm ut undecunque poſſim, ea tradam tibi, quibus & eruditione ornatior, & vitâ melior evadas. Idque dignum ſtudiis meis, dignum amore noſtro arbitror munus, ea parare tibi, quorum uſus non tempore inter cidat, non caſibus obnoxius ſit: ſed quemadmodum natura perpetuo nos devinxit pignore, ità illa quoque, quæ à me accipis, ſolida perinde ſint, perpetuóque tibi

adjumento futura. Quod si pulchrè apud Poetam ille monuisse filium videtur, qui inquit,

Disce puer virtutem ex me, verúmq; laborẽ: Fortunâ ex aliis.

Et ille quidem, cujus omnis conatus pendebat ex fortuna, omnis ad fortunam labor dirigebatur: non immeritò virtutis ego tibi hortamenta colligam qui vitam hactenus eis impendi studiis, quæ verâ certissimáque ad virtutem ducunt viâ; quæque in rebus humanis quid expetendum sit, quid fugiendum, quid rectè secúsve fiat, veluti in speculo, conspiciendum nobis, considerandúmque proponunt. Cùm sint autem permulta, quæ ad vitæ pertineant institutionem, Græcis Latinísque literis conscripta; egregia inprimis & admirabilis Isocratis ad Demonicum Paræneſis mihi videtur. Ea enim suavitas est dicendi, is ornatus, & (ut ità dicam) sculptura orationis; tanta præterea majestas, utilitas, decor præceptorum, ut si quemadmodum pugiles mediatos quosdam nodos nexúque habent, quibus in certamine subito, vel non cogitantes etiam utantur: ità nos quoque oporteat certa quædam & ad manum deposita vitæ habere præcepta, quæ omnes nostras velut ad filum dirigant actiones, quorúmq; tenax infixa mentibus nostris memoria, recti nos limitem egredi ubique vetet. Hic libellus aptus vel maximè ad hanc rem, atque accomodatus mihi videtur. Eum itaque in Latinum sermonem è Græco converti rem scrupulosam conatus, ut numeros quoque quorum ille fuit observantissimus, & schemata vel (ut nos dicimus) exornationes orationis, quoad possem, imitarer: Per similiter enim cadentia & desinentia, & æquata, & contra posita, & reliquos id genus ornatus volvitur oratio. Quorum ut studiosus, præcipuè Gorgia Leontinus præceptor ipsius, aliíque ætatis illius sophistæ fuerunt: ità diligentior ipse; ut secuti ipsum, non affectati viderentur. Hunc ego legendum tibi etiam atq; etiam & ad verbum quoque edisscendum censeo, sempérq; velut ante oculos tanquam regulam quandam, vitæque præscriptum habendum. Ità fiet ut non solùm instruat os tuum, verùm animum quoque emendet. Quemadmodum enim ad

doctri-

doctrinam præcipuum eſt, intelligere quæ legas; ita ad virtutem maximum, facere quæ intelligas.

ISOCRATIS AD DEMONICUM Paræneſis, per *Rodolphum Agricolam* è Græco in *Latinum ſermonem traducta.*

IN multis (Demõice) rebus multùm inveniemus diſtantes bonorum mentes, atq; malorum cogitationes, multò verò maximum accepêre diſcrimen circa mutuã conſuetudinem vitæ. Hi enim præſentes ſolùm amicos venerantur, alii eos quoque, qui longè abſunt, benevolentiâ proſequuntur. Ac malorum quidem amicitias tempus exiguum diſſolvit, at bonorum nè omnis quidem ævi tractus extinguit. Quum putem igitur eos, qui gloriam expetunt, quique ſuos eruditioni conatus deſtinant, bonos & nequaquam malos decere ſectari, hanc orationem dono tibi miſi, indicium erga te benevolentiæ, ſignúmq; cum Hipponico familiaritatis. Decet enim liberos, quemadmodum facultatum, ità amicitiæ quoque paternæ hæreditatem ſuſcipere. Video autem & occaſionem nobis convenientem, & præſentis nos opportunitatem temporis adjuvantem. Tu enim erudiri cupis, ego erudire alios adnitor. Tu ſapientiæ ſtudio adhuc teneris, ego deditos illi rectâ viâ deduco. Quicunque autem adhortatorias ad amicos ſuos orationes conſcribunt pulchrum illi quidem opus aſſumunt, non tamen circa id quod eſt in philoſophiâ præſtantiſſimum, laborant. Qui verò adoleſcentibus præmonſtrant, non ea quibus vehementiam in dicendo conſequantur, ſed quo pacto vitâ moribúſque induſtrii fiant, tantò magis quàm illi audientibus proſunt, quantum intereſt, quòd illi ad ſola ipſos verba conformant, hi verò ipſorum quoque facta emendant. Quamobrem nos non exhortationem tibi parantes, ſed inſtitutionem tibi ſcribentes, pergemus noſtri te conſilii participem facere, quas res oporteat adoleſcentes deſiderare, &

quæ rursus opera vitare, qualibus item hominibus se conjungere & quo modo suam ipsorum vitam instituere. Quicunque enim vitæ cursum hoc itinere fecerunt, hi soli ad ipsam virtutem ingenuè adire potuerunt, quâ non res honestior, non constantior est ulla. Pulchritudo enim vel valetudine perit, vel tempore flaccescit. Divitiæ vitiorum sunt potiùs, quàm integritatis ministræ; facultatem nempe diffidiæ præbentes, & ad voluptatem juvenes incitantes. Robur prudentiæ conjunctum profuit; sine illa verò sæpius eum, qui id habet, offendit: & corpora quidem eorum qui se exercent, adornat; industriam verò mentis obscurat. Virtutis autem possessio, quorum bonâ fide mentibus ipsa coaluerit, sola consenescit, divitiis potior, utiliórq; generis splendore; quæque fieri nequeunt ab aliis, illa suis viribus subdens, & multitudini metuenda constanter expectans, desidiam dedecus, laborem laudem arbitratur. Hoc cognitu persacile est ex gloria certaminum Herculis, operúmque à Theseo gestorum, quibus morum præstantia tantum laudis insigne operibus adjecit, ut omnis temporum posteritas rebus, quas gesserunt, offundere nequierit oblivionem. Sed & tu quoque memor patris tui vivendi sectæ, nonne habebis pulcrum & domesticum eorum, quæ à me tibi dicentur, exemplum? Neque enim parvi virtutem faciens neque socordiæ deditus egit ætatem: sed corpus laboribus exercebat, animo pericula subibat, neque extra modum divitias expetebat, sed præsentibus quidem fruebatur bonis velut mortalis, gerebátque curam futurorum velut immortalis. Neque verò contemptè vitam instituerat, sed elegans erat & magnificus, simúlque expositus amicis. Impensiùs laudabat officio ipsum prosequentes, quàm generis sibi necessitudine devinctos. Persuadebat enim multò ad àmicitiam efficaciorem esse naturam lege, mores genere, electionem necessitate. Tempus in præsentia nos deficeret, si omnes illius actiones enumerare pergamus, exactéque de illis nobis alio erit loco differendum. Nunc signum quoddam Hipponici sustulimus naturæ, ad quem ve-

ſit exemplar vitam formes oportet, legémque tibi mores iſtius putes, & imitatorem te æmulúmque virtutis paternæ debeas. Turpe namque fuerit, pictores pulcherrima quæque exprimere animantium, & liberos non imitari induſtriam parentum. Exiſtimes autem nullum ità pugilem contra adverſarios ſuos decere meditari, ſicut te conſiderare quo pacto cum patris tui ratione vivendi decertes. Fieri autem non poteſt, ut animum quiſquam taliter formet, niſi multis antè honeſtíſque præceptis fuerit expletus. Corpora namque moderatis laboribus, animus verò actionibus honeſtis roboratur. Experiar igitur breviter ea tibi exhibere, quibus obſervandis in vita plurimum videaris virtutibus additurus, & gloriam cunctos apud homines conſequuturus.

PRimùm quidem piè divina cole, non ſolùm ſacrificans, verùm etiam, quod juráris, præſtans. Illud enim affluentiæ opum eſt ſignum, hoc morum probitatis indicium.

Numen venerare ſemper quidem, præſertim quod civitas: ſic enim ſimul videberis ſacra Deo facere, legibúſque obtemperare.

Talem te exhibeas erga parentes, quales exhibere ſe tibi velis ex te progenitos.

Firma te exercitationibus corporis, non iis quæ robori, ſed quæ ſanitati conducunt. Id aſſequêris, ſi deſinens laborare, tolerando adhuc labori ſufficies.

Neq; in riſum proclivis eſſe velis, neq; in verba confidens: illud enim ſtulti eſt, iſtud furentis.

Quæ facis turpia ſunt, nè dictis quidem putes honeſta.

Fac aſſueſcas non triſtis eſſe, ſed cogitabundus: propter illud enim ferox, propter hoc providus eſſe credêris. Putes inprimis decere te modeſtiam, pudorem, juſtitiam, temperantiam; iſtis enim omnibus contineri probitas, adoleſcentium videtur. Neq; latiturum tè, ſi turpe quippiam feceris, ſperes: ut enim alios celes, teipſum tamen conſcium habebis.

Deum time, parentes honora, amicos reverere, legibus obedi, voluptates ſectare gloriæ junctas: oblectatione enim cum honeſtate

honestate nihil est melius, sine illa vero nihil est pejus.

Obtrectationes divites, tametsi fuerint falsæ: vulgus enim veritatem ignorat, opinionémque potiùs spectat.

Sic facito cuncta, velut neminem celaturus: tametsi enim parumper occultes, postea tamen detegêris.

Plurimum tibi opinionis adjunges, si appareat ea te non facere, quæ, si fuerint ab aliis facta, reprehendas.

Si cupidè didiceris, multa quoque discès. Quorum habes doctrinam, ea meditationibus custodias; at quæ nescis, ea præceptis adjunge doctrinæ. Æquè namque turpe est, eum, qui utilem audit orationem, non addiscere, & cui datur ab amicis munus aliquod, non recipere.

Vitæ otium studio percipiendæ eruditionis impende: sic enim difficulter ab aliis inventa facilè tibi percipere continget. Puta multitudinem præceptionum multis opibus esse potiorem: istæ enim celeriter dilabuntur, illæ, in omne permanent tempus. Sola enim rerum omnium immortalis est sapientia.

Nè pigeat longum facere iter ad eos, qui conducibile aliquid docere profitentur. Turpe namq; fuerit mercatores tanta transire maria, quo cumulatiores suas opes efficiant: adolescentes verò nè terrâ quidem sustinere proficisci aliquò, quatenus meliorem suam faciant mentem.

Moribus fac ut sis comis, verbis autem affabilis: est autem comitatis, benignè obvios appellare: affabilitatis, familiariter cum ipsis verba communicare. Benignum te præbeas cunctis: optimis autem utâris. Sic & illis inimicus non eris, & istis amicus sies.

Neque crebrò convenias eosdem, neque diu cum eis agas de eisdem: SATIETAS enim omnium.

Exerce spontaneis teipsum laboribus, ut adactos quoque perferre queas.

A quibus turpe est animum vinci, eorum omnium temperantiam exerce, lucri, iræ, voluptatis, doloris.

Id autem continget, si lucrum putaveris id, quo gloriam augeas, non quo divitiis addas. In ira, si talis sis adversùs peccantes quales delinquenti tibi esse alios velles: in jucundis, si

si turpe putaveris servis te tuis imperare, voluptatibus ne servire; in adversis, si alienas respicias calamitates, tibique, quòd homo sis, in memoriam subinde reducas.

Verborum magis quàm pecuniarum deposita tuêre: decet namque viros jurejurando se fideliores præstare.

Consentaneum puta, perinde malis non credere, quemadmodum fidem bonis habere.

Quæ nolis efferri, nemini dixeris; nisi tantundem expediat ea taceri, & tibi dicenti, & illis qui audierint.

Jusjurandum adactum propter duas accipito causas, vel ut teipsum turpi crimine evolvas, vel ut amicos tuos in magnis periculis serves. Pecuniarum autem gratiâ nullum Numen juraveris. Videberis enim aliis pejerare, aliis pecuniarum cupidus esse.

Nullum fac amicum, nisi exploraveris ante quo pacto pueribus sit usus amicis. Spera namq; ipsum erga te futurum talem, qualis & erga illos fuit.

Tardè fias amicus, factus autem da operam, ut permaneas. Tantundem enim decoris est & nullum amicum habere, & crebrò subinde amicos mutare.

Neque cum damno amicos probes, nec inexpertus ipsorum esse velis; Hoc autem facies, si & cum nullius indigeas, te simules indigere; & illa quæ vulgari nihil referat, velut occultanda concredas: deceptus enim opinione, nihil offendes: non deceptus, mores illorum rebus fictis nosces: amicos proba, & ex vitæ adversitate & ex periculorum societate. Aurum enim igne perspicimus, amicos verò inter adversa cognoscimus.

Amicos hoc pacto utêris commodissimè: si non, ut ab eis rogeris, expectes: sed pollicens ultrò ipsis in tempore succurras.

Æquè putes turpe, & ab inimicis superari injuriis, & ab amicis superari beneficiis.

In familiaritate proba non solùm malis tuis indolentes, verùm etiam bonis non invidentes: Multos enim, qui cum infelicibus mœrent, prosperitatis illorum invidia torquet.

Absentium amicorum fac memineris apud præsentes, ut rationem etiam istorum quoque absentium habere videaris.

Circa vestitū elegans, non splendidus esse velis. Est autem

elegantia

elegantiæ quidem esse magnificum, splendidi verò esse prosusum. Ama rerum non immensam possessionem, sed moderatam perfruitionem.

Contemne divitiarum studia occupatos, atq; iis quæ habent, uti nescientes. Simile namq; contingit illis, quod equum possidenti bonum, & nescienti.

Adnitere divitias tibi, pecunias scilicet atque possessiones comparare. Sunt autem pecuniæ illorum qui recte ipsis frui sciunt: possessiones, qui ipsis uti queunt.

Dilige quas habes facultates, duas ob causas, ut magnum aliquod damnum resarcire, & amicis probis laborantibus possis opem ferre; ad reliquum vitæ usum non plùs æquo sed moderatè ista concupisce. Amplectitur quidem præsentia, quærásq; meliora.

Nulli calamitatem exprobràris, communis enim est fortuna, & futurum incertum.

Bonis benefac: honestus enim thesaurus est gratia, quæ à bono viro debetur.

Si malis benefacias, simile tibi contingit, quod qui alienos canes pascunt. Illi enim danti sicut temere accurrenti allatrant: mali quoq; eos, qui prosunt, sicut qui nocent, similiter offendunt.

Adulantes aversare perinde atq; fallentes: utriq; enim cùm eis fides habetur, injuriâ afficiunt eos, qui sibi crediderunt.

Si amplexus fueris amicos qui ad pessima gratificentur, non habebis unquam, qui tibi ad ea quæ sunt optima sequendum assistant.

Comem te præbeas iis quibuscum conversaris, & non insolentem: superborum enim fastum vix servi quoq; perferent, at morum comitatem cuncti benigniter accipiant.

Eris autem comis, si neq; jurgator sis, neque implacidus, neque cum omnibus contendas, neque iræ eorum, cum quibus agis, celeriter occurras, neq; si injustè quidem fuerint irati, sed effervescentibus concedas: deinde ipsos, ubi relanguerit ira, reprehendas. Neque enim ridicula seriis, neq; inter seria ridiculis gaudeas: Intempestivum enim ubique est molestum. Neque ingratè gratiam ineas, quod multis evenit qui

faciun

ſciunt quidem, ſed ægrè tamen amicis inſerviunt. Neque cupidus fueris, vel culpandi, quia grave eſt; vel caſtigandi, quia eſt acerbum.

Imprimis cave tibi à potandi conſuetudine; quod ſi quando tulerit tempus, ante ebrietatem ſurge. Cùm fuerit mens vino corrupta, patitur idem quod currus ſolet, qui ſuos effuderunt aurigas: Illi namque nullo ordine ſuis deſtituti rectoribus feruntur; animus quoque plurima peccat, ratione ſubversâ.

Immortalia ſentias, magnitudinem animi præ te ferendo: mortalia verò, moderatè præſentibus perfruendo.

Tantò modeſtiam meliorem immodeſtiâ putes, quantum eſt, quòd alia quidem omnia perversè facta, lucro ſunt eis qui illa admittunt; ſola autem immodeſtia damno afficit eam habentes: plerumque enim quos verbis offenderunt, illis rebus pœnas luunt.

Quorum conciliare tibi amicitiam velis, boni quippiam de eis prædices apud illos, qui ſunt renunciaturi; principium enim amicitiæ laus eſt: inimicitiæ vituperium.

Cùm conſulis, præterita ſumas in exemplum futurorum; latens enim, ex eo quod apertum eſt, expeditiſſimè poteris cognoſcere.

Delibera diu, celeriter verò confice quod decreviſti.

Optimum puta, contingere nobis à Deo proſperitatem; à nobis ipſis prudentiam.

Quibus de rebus liberè proloqui te pudet, viſq; cum amicis aliquibus de iis communicare, verbis velut de alieno negotio utere. Sic enim & illorum ſententiam noſces, téque ipſum haudquaquam manifeſtum reddes.

Cùm ſuper tuis rebus aliquem in conſilium tibi aſſumes: conſidera primùm quo pacto ſuas ipſe res geſſit. Qui enim malè adminiſtravit res ſuas, nunquam bene conſulet in alienis.

Ità poteris maximè ad conſulendum excitari, ſi calamitates, quas affert temeritas, ſpectes. Sanitatis namq; tunc præcipuè curam habemus, cùm valetudinis adverſæ dolorem recordamur.

Regum imitare mores illorúmq; vitæ rationem ſectare: videberis enim ampleſti illos, vel æmulari. Itaque apud multi-

...itudinem tibi majorem contigit. Laudem assequi, & constantiore regum benevolentiâ perfrui.

Obsequere legibus, quas reges statuunt; firmissimam tamen legem mores illorum putes: sicut enim, qui Rempublicam gubernat, opus habet populum observare, ità & sub principatu viventem, maximè regem decet honorare.

Magistratu præditus, nemine ad obeunda ministeria malo uteris. Quæ enim ille deliquerit, eorum in te culpa resecatur.

Ex publicis administrationibus abeas, non opibus cumulatior, sed gloria honestior. Multis enim opibus præstantior est multitudinis laus.

Nullam rem inhonestam, neque dicto neque facto juveris, videberis enim ipse talia facere, qualia facientes alios tueris.

Sic te compara, ut aliis superior esse possis; sis tamen æquo contentus, ut justitiam videaris expetere, non propter imbecillitatem, sed propter æquitatem.

Elige justum potiùs pauperatem quàm divitis injustas: Tantò enim præstantior est opibus justitia, ut illæ solis divitibus prosint, hæc verò defunctis etiam gloriam præstet; & illæ passim improbis contingant, hæc malis prorsus sit inaccessa.

Neminem tibi junxeris eorum, quibus injustitia lucro est, sed potiùs eos qui propter justitiam ferunt jacturas. Justi etiam etsi nullâ aliâ re superant injustos, honestâ tamen spe illos antecedunt.

Omnium curam gere, quæ ad vitam pertinent, maximéq; omnem providentiam tui ipsius exerce; maximum enim in minimo est mens bona in humano corpore.

Operam da, ut sis corpore laborum patiens, animo sapientiæ appetens, ut illo perficere possis decreta, hoc decernere facienda.

Quicquid dicturus es, priùs apud animum tuum expende; multorum enim cogitationem lingua præcurrit.

Puta rerum humanarum nihil esse firmum, ità nec in prosperis lætitiâ gesties, nec in adversis dolore concides.

Duo tibi tempora ad dicendum deputa, vel cum sint aliqua de quibus exploratum habeas, vel de quibus dicere est necesse.

In

In ſolis enim iſtis potior eſt ſilentio ſermo, in reliquis melius fuerit tacere quàm loqui.

Gaude cùm tibi contigerint bona, moderatéque dole, ubi inciderint mala; neutrius tamen animi in aliis eſſe velis manifeſtus: Abſurdum enim eſt, recondituas in domibus opes aſſervare, & cogitationem in propatulo poſitam circumferre.

Magis dedecus vitæ, quàm periculum. Oportet enim malis formidabilem eſſe finem vitæ, probis verò vitam cum turpitudine conjunctam.

Conare imprimis vitam in tuto collocare. Quòd ſi tamen contigerit in periculum te devocari, quare in bello ſalutem cum honeſta opinione, & non cum pudenda fama: mori namque cunctis providentia decrevit; ſed honeſtè vitâ decedere, bonis tantùm viris proprium natura conceſſit.

Nec mirum tibi videatur, ſi multa quæ ſuaſimus haudquaquam præſenti tuæ conveniunt ætati. Non enim id me latebat. Sed ſtatui eâdem operâ & preſentis vitæ conſilium tibi proferre, ac futuri temporis monita relinquere, quæ quanto tibi ſint uſui futura, facilè cognoſcas: qui verò tibi cum benevolentia conſulat, difficulter conſequeris. Ut ergo reliqua non ex alio requiras, ſed hinc veluti ex ærario proferas, decrevi nihil eorum prætermittere, quæcunque tibi poſſim in conſilium afferre. Gratiã autem habeo Deo ingentem, ſi quã de te concepi, non me fallat opinio: Pleroſque enim videmus, ut cibis jucundiſſimis potiùs quàm ſaluberrimis delectari, ità ſeductentibus à vero amicis potiùs accedere, quàm illis qui ad meliora hortentur. Te verò puto contrà inſtituiſſe pergere, judicium mihi tuum circa reliquum vitæ cultum induſtriam ſumens. Qui enim rectiſſima ſibi ipſe agere indicit, conſentaneum eſt eum aliorum ad virtutem exhortantium monita non ſegniter amplecti. Præcipuè excitabit te, ut rerum honeſtarum amore tenearis, ſi perſpexeris, quòd ex iis voluptates perquam legitimè habeamus. In ſocordia namque ſatiandarúmq; libidinum ſtudio continuò ſunt labores voluptatibus adjuncti, enixus verò ad virtutem conatus, modeſtúſque vitæ inſtitutio ſinceras ſemper certioréſque referunt oblectationes. Et illic quidem gaviſi primùm, poſtea dolemus:

hîc

[illegible] post laborem voluptates [illegible] cunctis ante [illegible] non ità principii meminimus, quemadmodum exitûs sensu movemur: plurima enim in vita non propter res ipsas agimus, sed consequentium gratiâ elaboramus. Cogita autem quod malis convenit passim [illegible] quid obvium est agere. Hanc enim protinus vitæ sibi regulam [illegible]. Bonos verò oportet nequaquam virtutem negligere, vel in multorum incurrere reprehensiones: cuncti enim non perinde oderunt eos qui se fallunt, sicut qui probos esse se jactant, nulloque in re vulgo sunt præferendi. Rectè quidem: nam si eos, qui solis verbis fraudem struunt, improbamus; quomodo eos qui totâ aberant vitâ, non aspernandos putabimus? meritoque credimus istos non solum in seipsos delinquere, sed & fortunæ esse proditores: hæc enim opes gloriamque & amicos peperit, illi verò seipsos in [illegible] suâ felicitate fecerunt. Quod si oportet, eum qui mortalis sit, scrutari conjecturâ cœlestium mentem, arbitror in familiarissimis suis maximè ostendisse, quomodo bonis sunt malisque, affecti hominibus. Jupiter enim Herculem & Tantalum genuit, quemadmodum fabulæ tradunt, cunctique credunt: & illum quidem propter virtutem immortalitate donavit: hunc propter improbitatem gravissimis calamitatibus oppressit. Quibus utentem exemplis expetere decet honestatem, & non modò his quæ nos diximus, sed ex poetis pulcherrimum quodque ediscere, & reliquos eruditos si quid dixerunt utile, scrutari. Quemadmodum enim videmus apem omnium flosculis insidentem, & de unoquoque optima carpentem: ità oportet, qui vitæ disciplinam expetunt, nullius rei rudes esse, & undique quæ sunt utilia colligere. Vix enim quis hâc diligentiâ naturæ poterit errata superare.

FINIS.